

**T.C.  
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**SANCAKLI BOŞNAKLARIN GÖÇ  
SONRASI YEREL DEMOKRATİK  
KATILIMI: PENDİK ÖRNEĞİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**ERSİN YENİÇARE**

**İSTANBUL, 2013**

**T.C.  
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ  
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ**

**SANCAKLI BOŞNAKLARIN  
GÖÇ SONRASI YEREL  
DEMOKRATİK KATILIMI:  
PENDİK ÖRNEĞİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**ERSİN YENİÇARE**

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pelin Pınar ÖZDEN**

**İSTANBUL, 2013**

**T.C.**  
**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**  
**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ**

Tezin Adı: Sancaklı Boşnakların Göç Sonrası Yerel Demokratik Katılımı: Pendik  
Örneği.

Öğrencinin Adı Soyadı: Ersin YENİÇARE

Tez Savunma Tarihi: 03.09.2013

Bu yüksek lisans tezi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Y. Doç. Dr. F. Tunç BOZBURA  
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa ILICALI  
Program Koordinatörü

Bu tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri:

İmzalar

Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Pelin Pınar ÖZDEN (Tez Danışmanı)

.....

Doç. Dr. Sırma Ramazanoğulları TURGUT

.....

Yrd. Doç. Dr. Nilgün CAMKESEN

.....

## ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanmasında her türlü katkılarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Hatice KURTULUŞ, danışman hocam Doç. Dr. Pınar Pelin ÖZDEN ile Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Bölümü Koordinatörlüğü ve çok değerli hocalarıma ve bu süreçte manevi desteğini esirgemeyen eşim Azra YENİÇARE' ye teşekkür ederim.

İstanbul, 2013

Ersin Yeniçare

## ÖZET

### SANCAKLI BOŞNAKLARIN GÖÇ SONRASI YEREL DEMOKRATİK KATILIMI: PENDİK ÖRNEĞİ

Ersin YENİÇARE

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pınar Pelin ÖZDEN

Eylül, 2013,80 Sayfa

Göç olayının dini, dili, ırkı, milleti olmaz. Hangi milletin, toplumun, ırkın başına gelirse gelsin olumlu ve olumsuz çok fazla yansımaları olur. Göçler insanların hafızalarından silinmeyen derin yaralar bırakır ve bu acıyı toplum bir bütün olarak hisseder. Balkanlarda, yaşat ki yaşayasın anlayışı içinde olan Osmanlı, Balkan yarımadasında ki farklı dillere, dinlere ve kültürlere sahip milletleri bir arada hoşgörülü politikası ile yönetmiştir. Türk insanının Balkan Yarımadasındaki müslümanlara karşı sıcaklığı, Türkiye Devleti ile Sancak bölgesi arasında samimiyet ve ayrılmaz bir köprü oluşturmuştur.

Sancak Boşnaklarının göçleri Türkiye tarihinde yeterince incelenmemiş olup göçler hakkında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Sancaklı Boşnakların Pendik'e göçleri 1951-1971 yılları arasında olmaktadır. Pendik'te Yeşilbağlar, Yeni ve Sapanbağları; Sancaklı Boşnaklarının oluşturduğu göçmen mahallesi olarak bilinmektedir. Sancaklı göçmenlerinin yoğun olarak yaşadığı bu bölgede, göç süreçleri ve sonrasında demokratik katılımları hakkında bilgi sahibi olacağız. Bu çalışmada ayrıca araştırmamıza konu olan Boşnak halkı ile yapılan anket çalışması ve sözlü görüşmeler yapılarak tez somutlaştırılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Sancaklı Boşnaklar, Göç, Pendik, Demokratik Katılım

## ABSTRACT

### THE LOCAL DEMOCRATIC PARTICIPATION OF SANCAKLI BOSNIANS AFTER IMMIGRATION PENDIK SAMPLE

YENICARE, Ersin

Administration of Urban Systems and Transportation

Supervisor: Doç. Dr. Pınar Pelin ÖZDEN

September,2013, 80 Pages

There is no religion, language, race and nation of migration event. No matter it happens to any nation ,society and race, there become both positive and negative reflections. Immigrations leave indelible deep wounds in people's memories and society feels this pain as a whole. Ottomon Empire which had a mentality of let live may live ruled the nations having different languages, religions and cultures together with its indulgent policy in Balkan peninsula. The warmth of Turkish people to muslims in Balkans formed sincerity and inseparable bridge between The Turkish Government and Sancak Region.

The migration of Sancak Bosnians has not been analyzed in Turkish history and there is not enough research about the migration. The migration of Sancakli Bosnians occured in between 1951 and 1971. Yeşilbaglar, Yeni and Sapanbagları neighbourhoods in Pendik is known as the immigrant neighbourhoods made up of Sancak Bosnians. We will be informed about the migration processes and democratic participations in the region where lots of Sancak immigrants live. In this study, the thesis is concretised with the survey study and interviews done with Bosnian people .

**Keywords:** Sancakli Bosnians, Migration, **Pendik**, Democratic participations

## İÇİNDEKİLER

|   |      |
|---|------|
| TABLOLAR.....   | viii |
| ŞEKİLLER.....   | x    |
| KISALTMALAR .....   | xi   |
| 1. GİRİŞ.....   | 1    |
| 1.1 ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI .....   | 1    |
| 1.2 ÇALIŞMANIN TEMEL VARSAYIMI.....   | 3    |
| 1.3 ÇALIŞMANIN SINIRLARI.....   | 4    |
| 1.4 ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM.....  | 4    |
| 2. BALKAN GÖÇLERİ VE SANCAK.....  | 6    |
| 2.1 RUMELİ'DEN İLK GÖÇLER .....   | 7    |
| 2.2 TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLER .....   | 9    |
| 2.3 SANCAK GÖÇLERİ .....  | 11   |
| 2.3.1 Bosna-Hersek ve Boşnaklar.....  | 14   |
| 2.3.2 Sancak Bölgesi ve Etnik Yapısı.....   | 17   |
| 2.3.3 Sancak Bölgesinin Tarihsel Süreci.....  | 18   |
| 2.3.4 1951-1971 YILLARI ARASINDAKİ SANCAKLI BOŞNAKLARIN<br>GÖÇLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA..... | 19   |
| 2.3.4.1. Sancaklı Boşnaklar ile yapılan göçle ilgili sözlü<br>görüşmeler.....                 | 21   |
| 2.3.4.2. Göç ve sonrası yaşam koşulları hakkında sözlü<br>görüşmeler.....                     | 26   |
| 3.PENDİK İLÇESİNİN GÖÇMEN MAHALLELERİ.....  | 29   |
| 3.1 İLÇEYE GENEL BAKIŞ .....  | 29   |
| 3.1.1 İdari Yapısı.....   | 32   |
| 3.1.2 Nüfus Yapısı .....  | 33   |
| 3.1.3 Ekonomik Yapısı.....  | 33   |
| 3.2. BOŞNAK MAHALLELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....   | 34   |
| 3.2.1 Yeşilbağlar Mahallesi.....  | 35   |
| 3.2.2 Sapanbağları Mahallesi.....   | 36   |
| 3.2.3 Yeni Mahallesi.....   | 37   |

|   |           |
|---|-----------|
| <b>4. PENDİK’TE YAŞAYAN SANCAK GÖÇMENLERİNİN DEMOKRATİK KATILIM SÜRECİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....</b>         | <b>38</b> |
| <b>4.1 DEMOKRATİK KATILIM KAVRAMINA BAKIŞ.....</b>  | <b>38</b> |
| <b>4.2 SANCAK GÖÇMENLERİNİN KATILIM VE TEMSİLİYET SÜRECİNE BAKIŞ.....</b>                                     | <b>41</b> |
| <b>4.2.1 Göçmenler Arasında Dayanışma.....</b>  | <b>42</b> |
| <b>4.2.2 Göçmenlerin Dernek Kurma Eğilimleri.....</b>   | <b>43</b> |
| <b>4.2.3 Bölgede Göçmenlerce Kurulan Sivil Toplum Kuruluşları.....</b>  | <b>45</b> |
| <b>4.2.3.1 Balkan – Yeşilbağlar Spor Kulübü.....</b>  | <b>45</b> |
| <b>4.2.3.2 Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.....</b>                                      | <b>46</b> |
| <b>4.2.3.3 Pendik Sapanbağları Avcılık ve Atıcılık Kulübü Derneği.....</b>                                    | <b>47</b> |
| <b>4.3 SANCAKLI BOŞNAKLARIN STK VE YEREL YÖNETİMLERE DEMOKRATİK KATILIMLARI ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI..</b> | <b>47</b> |
| <b>5. SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....</b>   | <b>68</b> |
| <b>KAYNAKÇA.....</b>  | <b>74</b> |
| <b>EKLER.....</b>   | <b>77</b> |
| <b>EK 1 ANKET SORULARI.....</b>   | <b>77</b> |
| <b>Ek 1.1 Sancaklı Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumları ve Demokratik Katılım Anketi .....</b>                | <b>77</b> |
| <b>ÖZGEÇMİŞ</b>   |           |



## TABLULAR

|  |    |
|--|----|
| Tablo 3.1: Pendik ilçesinin yıllık nüfus artış hız oranı.....  | 33 |
| Tablo 4.1: Sancak göçmenlerinin doğum yeri.....  | 49 |
| Tablo 4.2: Sancak göçmenlerinin cinsiyet dağılımı.....   | 49 |
| Tablo 4.3: Sancak göçmenlerinin eğitim düzeyi.....   | 50 |
| Tablo 4.4: Sancaklı Boşnaklar Kaç Yılında Pendik'e geldiler.....                                       | 50 |
| Tablo 4.5: Sancak göçmenlerinin yaş aralığı.....   | 51 |
| Tablo 4.6: Sancak göçmenlerinin iş durumu.....   | 51 |
| Tablo 4.7: Ankete Katılanların Mesleği.....  | 52 |
| Tablo 4.8: Bölgedeki göçmenlerin ekonomik seviyeleri.....  | 53 |
| Tablo 4.9: Sancak göçmenlerinin oturmuş olduğu evin statüsü.....                                       | 53 |
| Tablo 4.10: Sancak göçmenlerinin oturduğu konutun fiziki durumu.....                                   | 54 |
| Tablo 4.11: Yaşadığınız çevrede ne kadar yakınız bulunmakta.....                                       | 54 |
| Tablo 4.12: Oturduğunuz bu çevrede genel sokak ve caddeler yaya kullanımı açısından elverişli mi?..... | 55 |
| Tablo 4.13: Oturduğunuz bölgede araçların park sorunu var mı?.....                                     | 55 |
| Tablo 4.14: Kendinizi yaşadığınız çevreye ait hissediyor musunuz?.....                                 | 56 |
| Tablo 4.15: Oturduğunuz bölgede çevrenizle ilişkileriniz nasıl?.....                                   | 57 |
| Tablo 4.16: Oturduğunuz çevreden memnun musunuz?.....  | 57 |
| Tablo 4.17: Yaşadığınız bölgede Sancaklı Boşnakları temsil eden STK var mıdır?.....                    | 58 |
| Tablo 4.18: Bölgede ki sivil toplum kuruluşuna üyesi misiniz?.....                                     | 58 |
| Tablo 4.19: Sivil toplum kuruluşlarını ziyaret eder misiniz?.....                                      | 58 |
| Tablo 4.20: Derneklerinizin faaliyetleri hakkında bilginiz var mı?.....                                | 59 |
| Tablo 4.21: Dernekleriniz sizleri yeteri kadar temsil edebiliyor mu?.....                              | 59 |
| Tablo 4.22: Derneklerinizin hazırlamış olduğu dergi-gazete vb. yayınları takip ediyor musunuz?.....    | 60 |
| Tablo 4.23: Yerel yönetimlerde göçmenler aktif olmalı mı?.....   | 60 |

|  |    |
|--|----|
| Tablo 4.24: Sizin yerel yönetimlerle ilginiz ne düzeydedir?.....                                       | 61 |
| Tablo 4.25: Mahalleyi temsil eden göçmen siyasi parti temsilcileri var mı?.....                        | 61 |
| Tablo 4.26: Sancaklı Boşnakların belediyede görev almasını destekler mi siziz?.....                    | 62 |
| Tablo 4.27: Sancaklı Boşnaklar belediye yönetiminde etkin midir?.....                                  | 62 |
| Tablo 4.28: Belediyede Sancaklı Boşnak meclis üyesi var mı?.....                                       | 63 |
| Tablo 4.29: Sancaklı Boşnaklar kent meclisini biliyor mu?.....   | 63 |
| Tablo 4.30: Göçmenlerin oluşturdukları dernekler kent meclisinde temsil ediliyor mu?.....              | 64 |
| Tablo 4.31: Mahalle ile ilgili sorunlarda ilk başvuru yeri neresi?.....                                | 64 |
| Tablo 4.32: Boşnak mahallelerinin yeterince belediye hizmeti aldığını düşünüyor musunuz?...            | 65 |
| Tablo 4.33: Etnik kimliğinizle Sancaklı göçmenler olarak dışlanmaya, ayrımcılığa uğruyor musunuz?..... | 66 |
| Tablo 4.34: Yerel yönetimler sancak göçmenlerinin sorunlarına nasıl yaklaşıyor?.....                   | 66 |

## ŞEKİLLER

|  |    |
|--|----|
| Şekil 2.1: Boşnak göçmenleri Haydarpaşa Tren İstasyonu önünde..... | 10 |
| Şekil 2.2: Boşnak göçmenleri Sirkeci Arabalı Vapur İskelesi.....   | 13 |
| Şekil 2.3: Sancak Bölgesi.....                                     | 17 |
| Şekil 3.1: Pendik sınırları.....                                   | 31 |
| Şekil 3.2: Pendik Boşnak Mahalleleri.....                          | 35 |
| Şekil 3.3: Pendik Sapanbağları Mahallesi.....                      | 37 |

## KISALTMALAR

|       |  |
|-------|--|
| M.Ö   | : Milattan Önce                              |
| İBB   | : İstanbul Büyükşehir Belediyesi             |
| ADNKS | : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi          |
| KKTC  | : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti              |
| AVM   | : Alış Veriş Merkezi                         |
| STK   | : Sivil Toplum Kuruluşu                      |
| SSK   | : Sosyal Sigortalar Kurumu                   |
| PTT   | : Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü |
| DER.  | : Derleyen                                   |

# 1. GİRİŞ

## 1.1 ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

Uzun yıllar Osmanlının bir parçası olarak yaşayan Boşnak halkı, Osmanlının örf, adet ve kültürünü benimsemiştir. Osmanlının, bölgedeki hoşgörölü politikası ve sıcak yaklaşımı bölge halkının topluca müslüman olmasında etkili olmuştur. Sancaklı Boşnaklar müslüman oldukları için bu bölgede çeşitli baskılara, katliamlara ve olumsuz davranışlara maruz kalmışlardır. Sancaklı Boşnaklar yaşadıkları yerleri geride bırakarak çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Göçmenlerin büyük çoğunluğu ana vatan olarak gördükleri Türkiye'nin her tarafına yerleşmiş olup 1951-1971 yılları arasında yoğun olarak Pendik ve çevre ilçelere göç etmişlerdir. Türkiye'ye gelen Boşnak muhacirler, Türkçe bilmemelerine rağmen Türk halkıyla aynı din ve kültüre mensup olmaları dolayısıyla Türk toplumuna kolay uyum sağlamışlardır.

Yapılan tez çalışması ile Sancaklı Boşnakların eskiyi unutmadan, şimdiki yaşayışlarıyla harmanlayıp, hedefleri doğrultusunda genci yaşlısı birlik ve dayanışma içinde olup, dernekleri ve yerel yönetimleri desteklemeleri, katılım sağlayarak bölgede aktif hale gelmeleri amaçlanmıştır. Sancaklı Boşnaklar, bölgede aktif olduğu sürece çevre ve bölge için gerekli proje ve faaliyetlere katkıda bulunabilirler.

Bu bölgede yaşayan Sancaklı Boşnakların göç etme nedenleri, göç süreçleri, sancak bölgesinde göç esnasına ki mülkiyet konuları incelendi. Pendik'te yer alan Sancaklı Boşnakların oluşturduğu üç mahalle tanıtıldı. Sancaklı Boşnaklar, etnik yapıları ve bölgenin tarihsel süreci anlatıldı. Göç ile başlayan yaşantıları ve sonrasında bölgede oluşturdukları dayanışma ortamı, çevreyle olan ilişkileri incelendi. İlerleyen zamanlarda bölgeye sahiplenmeleri, dernek kurma çabaları ve bölgede ki Sancaklı Boşnakların oluşturduğu sivil toplum kuruluşları hakkında bilgiler verildi. Tüm bu süreçler dikkate alınarak, Pendik'te yaşayan göçmenlerin demokratik katılımları hakkında inceleme yapıldı.

Bu bağlamda amacım, Sancaklı Boşnakların göç ve sonrasında kentle ve çevreyle olan ilişkileri, yerel yönetimlere, derneklere olan ilgileri, demokratik katılımları ve katkılarının ne durumda olduğunu yapmış olduğum çalışmalarla somutlaştırmaktır.

Bu araştırmamda aşağıda belirtilen konular hakkında inceleme yapılmıştır.

1. Balkan göçleri ile başlayan, Sancaklı Boşnakların göçleri hakkında bilgi vermek.
2. Göçleri tetikleyen sebepler ve Sancaklı Boşnakların göç etme nedenlerini tespit etmek.
3. Göç zamanında ve sonrasında yaşananları Sancaklı Boşnaklarla sözlü görüşmeler yapılarak incelendi.
4. Sancaklı Boşnakların kendi aralarında ve buldukları çevreyle olan ilişkilerini ele aldık.
5. Göçmenlerin buldukları bölge içinde Sivil Toplum Kuruluşlarının oluşum süreçlerinin incelenmesi.
6. Göçmenlerin oluşturduğu STK hakkında bilgi verildi.
7. Göçmenlerin yerel yönetimlere ve derneklere olan ilgi ve katkıları incelendi.
8. Sancaklı Boşnakların yerel yönetimlere ve derneklere demokratik katılım sağlaması hakkında bilgi edindim.

1951-1971 yılları arasında Pendik'e göç eden Sancaklı Boşnakların göç süreci, yaşam koşulları, göçmenlerin çevreyle olan ilişkileri, dernek faaliyetleri ve demokratik katılımları hususunda bilgi sahibi olacağımız bir çalışma olacaktır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Tez çalışmasının giriş bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı, çalışmanın temel varsayımı, çalışmanın sınırları kullandığım yöntem, veri ve literatür taramasını kullanım şekliyle birlikte açık bir şekilde ifade edildi.

İkinci bölümünde, Balkan Yarımadası hakkında tanımlama yaptım. Sonraki aşamada Rumeli'den ilk göçler ve sonrasında Türkiye'ye yapılan Balkan göçlerini incelenmiştir.

Boşnak göçleri ve 1951-1971 yılları arasında Pendik'e göç eden Sancaklı Boşnakların göç aşamasında mülkiyet sorunları, göç nedenleri, göç süreci ve sonrasında yaşamları hakkında sözlü tarihi bilgilere yer verildi. Bosna Hersek'in konumu, durumu ve Sancak Bölgesi ile olan ilişkiler, Sancak Bölgesi'nin konumu, etnik yapısı ve bölgenin tarihsel süreci yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, Pendik'in tarihsel süreci, ilçenin konumu, idari durumu, nüfusu ve ekonomisi hakkında bilgi verildi. Pendik'te yoğun olarak üç mahallede Sancaklı Boşnaklar yaşamaktadır. Pendik'te Sancaklı Boşnakların oluşturduğu üç mahallenin ayrı ayrı fiziki yapısı ve nüfusu hakkında bilgiler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde, ayrıca çalışmanın odağını oluşturan bu bölümde, demokratik katılımı ilgili tanımlama yapılmış olup, demokratik katılımın sağlayacağı olumlu etkilere yer verildi. Göçmenlerin buldukları çevreyle olan ilişkileri, kendilerini bu çevreye ait hissedenden boşnakların dernek kurma çalışmaları ve bölgede yer alan sivil toplum kuruluşları hakkında bilgiler yer almaktadır. Anket çalışması neticesinde Sancaklı Boşnakların sosyo-ekonomik durumları, demokratik katılımları değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, sonuç ve değerlendirmeler kısmında yapılan çalışma, Sancaklı Boşnakların demokratik katılımları, temsiliyetleri değerlendirilmiştir. Demokratik katılımın düşük olmasının nedenleri üzerine değinilmiş ve öneriler sunulmuştur.

## **1.2 ÇALIŞMANIN TEMEL VARSAYIMI**

20. Yüzyılın son zamanlarında değişen toplumsal ve ekonomik düzen kent mekanına ve kentte yaşayanlara etkilerini hissettirmiştir. Kent mekanlarında birlik ve dayanışma içinde olmaları huzurlu, yaşanabilir bir ortam hazırlar. Bölge halkının yeteri kadar sıkıntısını çektiği, eksikliğini hissettiği kendini ifade edemediği düşüncelerini rahatça anlatamadığı yerel yönetimlerde ve sivil toplum kuruluşlarında göçmenleri aktif hale getirmek gereklidir. Çok büyük zorluklar çekmiş göçmenlerin, yaşananları genç nesillere aktarması, farkındalığı artırıp toplumda birlik ve dayanışma ortamı oluşmasını

sağlar. Birlik dayanışma ortamını yerel yönetimlere ve derneklere taşıyarak bulunduğu kent ve çevre için sürdürülebilir, devamlılığı olan, bölge halkına hitap eden, güzel projelerde yer almak toplumda hoşnutluk duygusu yaratacaktır.

### **1.3 ÇALIŞMANIN SINIRLARI**

Çalışma, coğrafi olarak Sırbistan sınırları dahilinde olan Sancak bölgesinden, Pendik sınırlarına göç etmiş boşnakların oluşturduğu üç mahalleyi kapsamaktadır. Çalışmanın zaman sınırları 1950’li yıllarda Sancaklı Boşnakların göçü ile başlayan ve günümüze kadarki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemi ve bu bölgeyi daha iyi anlayabilmek açısından, Bosna-Hersek, Sancak Bölgesi ve Boşnak milleti ve Türkiye arasında ilişki kurularak temel bilgiler verilmiştir.

### **1.4 ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM**

Çalışma yönteminde öncelikli olarak bu konuda yapılan araştırmalar yerli yabancı literatür bilgilerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada niceliksel ve niteliksel yöntemlerden faydalanmıştır.

Niceliksel Yöntemler: Tarihsel, betimsel, bağıntısal ve deneysel, yani yazılı kaynaklar, sözleşmeler, örneklem, özaktarım, gözlem, istatistiksel ölçümler, veri odaklı analizler, sayısal veri toplama ve analizi, frekans, yüzde vb. gibi yöntemlerdir.

Balkan yarımadası, Bosna-Hersek, Sancak bölgesi hakkında bilgiler, niceliksel yöntem kullanılarak elde edilmiş olup, tarihi kaynaklardan verilere ulaşılmıştır.

Niteliksel Yöntemler: Saha çalışması, doğal çalışma, etnografik çalışma, bibliyografik çalışma vb. gibi yöntemlerdir.

Çalışmanın odak noktasını niteliksel yöntem olan saha çalışmasındaki sözlü görüşmeler ve anket çalışması oluşturmaktadır. Sözlü görüşme ve anket tekniği çalışmaları sayesinde kitaplarda, dergilerde yer almayan belki çoğu göçmenin bilmediği bire bir elde edilmiş veriler yer almaktadır.



Sözlü görüşme: Görüşmenin başarıya ulaşabilmesi büyük ölçüde, kaynak kişinin konuya hakim olması ile soruların, içerik ve biçim yönünden, bir örnekliğinin korunabilmesiyle ve iyi bir kayıt sisteminin oluşturulmasıyla gerçekleşir. Fiziki ve psikolojik hazırlıkların yanı sıra, rahat bir görüşme yeri olması gerekir (Topçuoğlu, Göğüş ve Akyüz, 1968).

Sancak Boşnaklarının Pendik'e göç olayı ve sonrasında yaşanan süreç, o zamanı bilen göçmenlerle yapılan röportaj, çok değerli sözlü görüşmelerde yer almaktadır. Sancaklı Boşnakların kitaplarda bulunmayan tarihi, sözlü görüşmelerde gizlidir.

Anket tekniği: Kişi ve grupların bir konu veya kendileri hakkında önceden hazırlanmış bir formun sorularına yazılı cevap vermeleri olarak tanımlanabilir. Doğru bir anket hazırlayabilmek için, konunun, amacın ve örneklemin tam olarak bilinmesi, anketi cevaplayan kişilerin eğitimi, sosyal, ekonomik özelliklerinin yanında özel durumlarının da iyice kavranması gerekir (Arslanoğlu [tarih yok], s. 14).

Pendik'te yoğun olarak üç mahallede yaşayan, Sancaklı Göçmenlere anket çalışması uygulanmıştır. Bölgede yer alan Sancaklı Boşnakların sosyo-ekonomik durumları, sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere katılımı hakkında samimi bilgilere ulaşılmıştır.

## 2. BALKAN GÖÇLERİ VE SANCAK

Tarihte insanların ve toplumların hafızalarında yer etmiş, toplumları olumlu ve olumsuz etkileyen önemli olayların başında göç vardır. Hangi milletin, hangi ırkın başına gelirse gelsin insan yaşantısında bir dönüm noktası olmuştur. Göç, kelime kökü itibarıyla göçmeyi, yıkılmayı, insanın köküyle bağının koparılmasını da içinde barındırmaktadır. Çeşitli olaylar neticesinde milletin bulunduğu bölgeden daha huzurlu olabileceği güven duyabileceği bölgeye yerleşmesi olarak tanımlanabilir.

Son iki yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sivil nüfusun yaklaşık dörtte birlik kısmı Balkan Yarımadasında ve Kafkaslarda meydana gelen katliam, etnik ve dini soykırım ile azalmıştır. Balkanlar'dan başlayan bu göçler 300 yıllık bir zaman dilimini içermektedir (Ağanoğlu 2001, ss.17-18).

Balkanlar, tanımı üzerinde kimi zaman dar kimi zaman da çok fazla yorumların esas alınabildiği geniş kapsamlı bir bölgedir. Bölgesel işbirliğinin temel hedef olarak tespitinden hareketle Balkan ülkelerini şu şekilde adlandırabiliriz; Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Hırvatistan, KKTC, Macaristan, Makedonya, Moldova, Romanya, Slovenya, Türkiye, Yugoslavya (Sırbistan-Karadağ)ve Yunanistan olarak tespit edilmiştir (Balkanpazar 2013).

Balkanlar Avrupa, Asya, Doğu Akdeniz ile Afrika arasında bir kesişme noktasıdır. Balkan Yarımadası, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan dağlık ve ormanlık bir arazidir. Stratejik açıdan önemli bölgelerden biridir. Balkan topraklarına çeşitli etnik gruplar tarih boyunca yerleşmiştir. Balkan Yarımadasındaki araziler, daha fazla dağlık, kayalık, ormanlık ve ovalardan oluşur. Bu bölgede farklı din, kültür ve farklı milletlerin bir arada yaşadığı insanların aile bağlılıkları- soy bağlılıkları, gelenek ve göreneklere ile ön plana çıktığı bir yarımadadır.

Venedikliler, Tatarlar, Romalılar ve daha birçok etnik boyların ve milletlerin işgali gelip geçmiştir. Bu bölgelerde yüzyıllardan beri İngiliz- Fransız- Alman-Rus ve Osmanlı

Devletin sürtüşmeleri, Balkan topraklarında devamlı gerçekleşmektedir (Kahraman 2004, ss.4-5).

Osmanlı, Balkanlara 13. Asrın sonlarında, 1299'dan sonra özellikle 1379 ve 1453 yılında, Kosova ve İstanbul'un fethiyle, bölgeye egemen olmuş ve 450-500 yıl egemenliğini sürdürmüştür. Balkan yarımadası dünyanın en karışık ve en huzursuz bölgesi olmaktadır. Balkanlarda saldırılar, çatışmalar ve huzursuzluklar devamlı olarak zuhur etmektedir. Balkan yarımadasında: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Slovenya- Hırvatistan-Bosna Hersek- Sırbistan- Karadağ- Kosova- Makedonya- Romanya- Bulgaristan- Yunanistan ve Arnavutluk lkelerinin oluşum gerçekleşiyor.

Milliyetçilik akımının etkisi ve Avrupa Devletleri'nin Türklere karşı uyguladığı "şark Politikası" Balkanlardaki huzur ve asayiş ortamını bozmuştur. Bu topraklar 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonucunda Osmanlının elinden çıkmaya başlamıştır. Yakın dönem gçlerinin en önemlilerini 93 Muhacereti ve Balkan Savaşı ile başlayan gçler oluşurmaktadır.1787-1792 Osmanlı-Rus savaşları sonucunda Balkanlardan Anadolu'ya kitleler halinde gçler başladı. II. Büyük gç dalgası ise XX. yüzyılın başlarında Balkan Savaşı sırasında yaşanan zulümlerden sonra yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Hayatı dayanılmaz hale getiren yoğun baskılar, yaşanan savaşlar nedeniyle can güvenliğinin olmaması, sürekli bir tedirginlik ve huzursuzluk gçlerin gerçekleşmesine neden olmuştur (Arslan 2008, ss.49-50).

## **2.1 RUMELİ'DEN İLK GÇLER**

Gç ve göçmen meselesi Türkiye'nin son üç yüz yıllık tarihindeki en önemli problemlerin başında yer almaktadır. Osmanlı, Balkanları fethedilmesiyle en geniş sınırlara ulaştıktan sonra bu bölgelerden geri çekilmesi ile Balkan Yarımadasından Osmanlı Devleti'ne doğru gçler başlamıştır.

Osmanlı Devleti Rumeli'de Viyana'ya kadar ilerlemiş, sonrasında Viyana Kuşatması'nın olumsuz sonuçlanması bir dönemin sonu olmuştur. 1683 Viyana Kuşatması ve 1683-1699 yılları arasındaki Osmanlı- Avusturya savaşları neticesinde

serhat boylarındaki Müslüman halkının geri çekilmesiyle Osmanlı Devleti'nde ilk göç hareketi başlamıştır. Balkanlardaki en önemli şehir zarar görmüş ve şehrin yakılması sonrasında burada ki halk İstanbul'a göç etmiştir.

Osmanlı'nın Avrupa'dan geri çekilmesiyle göç süreci hızlanıyor ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Kırım'ın kaybedilmesiyle 1800'lü yıllarda Anadolu'nun belli bölgelerinde göçler başlamıştır (Ağanoğlu 2001, s.31).

Balkanlar'da Boşnakların Türkiye'ye Göçleri, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna'yı işgal ettikten sonra başlamış, 1918'e kadar Bosna'dan Türkiye'ye beş büyük göç olayı gerçekleşmiştir. Birinci büyük göç hareketi, 1878 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna'yı işgal etmesiyle birlikte hemen gerçekleşmiştir. Avusturya'nın Boşnak halkına baskı ve zorlamayla askerlik mecburiyeti getirmesi bölgede ikinci büyük göçün 1882 yılında gerçekleşmesine neden olmuştur. Üçüncü büyük göç dalgası 'Dzabic hareketiyle' 1900 yılında gerçekleşmiştir. Dördüncü büyük göç dalgası 1908 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i bünyesine katması sonucunda gerçekleşmiştir. Beşinci büyük dalga ise 1918 yılında gerçekleşmiş olup bu beş büyük göç dalgasının yanı sıra günümüze kadar süren göçler de gerçekleşmiştir.

Boşnaklar, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde çok zorluk yaşamış ve büyük zulümlere maruz kalmışlardır. Boşnakların yaşadıkları bölgelerde çıkan olaylar, dini baskılar, zulümler, ölüm korkusu ve asimile olma ihtimali göçleri tetikleyen en büyük sebepler olmuştur.

Bosna-Hersek'ten bugünkü Sırbistan ve Karadağ'a bağlı Sancak bölgesinden 1971'li yıllara kadar göçler devam etmiştir. Boşnakların uğradığı zulümler, Bosna-Hersek'ten, Sancak bölgesinden Makedonya'ya ve diğer ülkelere Boşnak göçlerinin sürekli devam etmesine neden olmuştur.

Bu göçler, onların Bosna-Hersek'te ve Sancak'ta genel durumunu ve gelişmesini büyük ölçüde etkilemiştir. Böyle bir durumda Boşnakların hem toplumsal hem de siyasî

hayatının merkezinde onlar için en önemli şey, dinî kimliklerinin korunmasıydı. Din, onlar için en önemli hassas bir durumdur. Dinî kimliklerinin yok olması ve aynı zamanda asimile olma ihtimaline karşı korunmak gerekiyordu. Bu şekilde Boşnakların kendi kimliklerinin, devletlerinin, kültür haklarının ve var olmaları mücadelesinin en önemli temeli dinî kimliklerini koruma mücadelesi olacaktır (Debeiç 2013, s.8).

## **2.2 TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLER**

1923-1933 yılları arasında Yugoslavya'dan (Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek)müslümanlardan oluşan yaklaşık olarak 26120aile 108179 kişi serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir. Daha sonraki göçte 1934-1940 yılları arasında 5894 göçmen vatandaş iskanlı olarak gelmiştir.1934-1949 yılları arasında 3139 kişi serbest göçmen olarak gelmiştir (Ağanoğlu 2001, s. 320).

Boşnak göçmenler, önce işgal edilmeyen Balkanlardaki Osmanlı topraklarına gelmiş daha sonra İstanbul'a ulaşmıştır. Göçmenler hükümet tarafından İstanbul ve çevre illere, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine, Edirne, İzmit, Sakarya, Bursa, Balıkesir, Eskişehir, Manisa, İzmir, Ankara, Amasya, Sivas, Erzincan, Samsun, Trabzon, Adana gibi çok farklı bölgelerde iskân edilmiştir. Göçmenler mesleklerine ve yaptıkları işlere göre şehir ve kasabalara yerleştirilmişlerdir.

1950-1958 yılları arasında gelen 104372 göçmen vatandaşın Türkiye'nin Ege, Marmara ve Trakya bölgelerine yerleştirilmiştir. Bu göçmenlerin 56624'ünün İstanbul'a yerleştikleri bilinmektedir. Göçlerin ilk bölümünde daha çok tüccar ve zanaatkar sınıfı gelmiş ve vasıflı olduklarından İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyükşehirlere yerleşmişlerdir. Daha sonra gelenler fakir köylüler ve ziraatçılar olmuştur (Ağanoğlu 2001, s. 325).

## Şekil 2.1: Boşnak Göçmenleri Haydarpaşa Tren İstasyonu önünde



*Kaynak:* Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Arşivi [07.04.1955]

Türkiye Köyişleri Bakanlığı'nın 1968 tarihinde Avrupa Konseyi İskan Fonu İdare Meclisi ve İdare Komitesi toplantısında verdiği rakamlara göre, 1952-1967 yılları arasında tamamı serbest göçmen olmak üzere 175392 göçmen gelmiştir.

Bu göçmenlerden 107262'si 1954-1958 yılları arasında gelmiştir. Yugoslavya'dan yapılan göçün kamuoyu ve basın tarafından yeterince ilgi görmemesi ve devlet tarafından iktisadi bir yardım yapılmadığı için Yugoslavya'dan Sessiz Türk Göç'ü olarak adlandırılmıştır (Ağanoğlu 2001, ss. 326-328).

Türkiye'ye göç eden Sancaklı Boşnaklar; İstanbul, Bursa, Adapazarı, İzmir gibi büyükşehirlere yerleşmiştir. Göçmenler büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Yeni yerleştikleri yerlerde sorunları ile ilgilenen her hangi bir kurum yoktu. Göçmenler kendi imkanları ile sorunlarını çözdüler. Göçmenlerin aralarında çok sıkı bir dayanışma oluşmuştu.

Ekonomik olarak geçim sıkıntıları olduğundan çoluk çocuk fabrikalarda işe başladılar. Göçlerden 2-3 yıl sonra Türkiye'de istediği iş imkanını bulamayan askerliğini yapmış göçmen gençler Almanya'ya iş aramaya gitmişlerdir (Atalay 2004, s.238).

Türkiye’de Boşnakların yaşadığı iller; Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Edirne, Elazığ, Erzincan, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Sakarya, Samsun, Sivas, Tekirdağ, Yalova, Yozgat, Zonguldak oluşmaktadır (Demirel 2008, s.301).

### **2.3 SANCAK GÖÇLERİ**

Sancak ya da eski ismiyle Yeni Pazar Sancağı, Balkanlar’ın merkezinde Bosna-Hersek, Kosova, Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ ülkelerine komşu olan Müslümanların çoğunlukta olduğu bir yerleşim yeridir. Bu bölgede Hristiyan ve Müslümanlar yıllardır birlikte yaşamaktadır.

Tarihi süreç içerisinde önemli yolları, Doğu Avrupa ile Batı Avrupa’yı birbirine bağlayan stratejik konumu ve Adriyatik’e açılan kapının önemli bir noktası olması özelliğiyle her zamanda gündemde olmuştur. Doğu ile batı arasında çok önemli değere sahip geçiş özelliği vardır. Bir yanında tarihi birlikteliği aynı dine mensup, aynı dili konuşan güçlü akrabalık bağları olan ve kaderlerinde benzerlik olan Bosna Hersek; diğer yanında Osmanlı’nın son dönemlerinde aynı adı taşıyan vilayetin bir parçası olduğu Kosova ve Arnavutluk sınırı; diğer iki yanında ise kendisini büyük Sırbistan idealinin bir parçası olarak gören yıldırma ve asimilasyon politikalarını bu anlamda meşru sayan Sırbistan ve Karadağ devletleri yer almaktadır. Sancak Bölgesi’nin Osmanlı egemenliğine girmesi 1455-1463 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bölge ticaret yollarının kesişme noktası olması sebebiyle 16 ve 17 yy. da altın çağlarını yaşamıştır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Sancak bölgesinden bahsetmiştir. Sancak bölgesinde o zamanlar 23 cami,11 mescit, 5 medrese 12000 hane birçok han, hamam, kervan saray, 1110 dükkânı ile Bosna Hersek devletinin en büyük sancağı olmuştur. Sancak’ın bu kilit özelliği komşu devletler için daima iştah kabartıcı bir etken olurken Osmanlı Anadolu’sunu Bosna eyaletine bağlayan önemli bir bölge konumunda olmuştur (Sancakihh 2013).

Sancak, Sırbistan sınırları içinde, müslümanların çoğunlukla yaşadığı bir bölgedir. Bölgede siyasî sıkıntıların yanı sıra, ‘ihtilâf’ gibi başka sıkıntılar da yaşamaktaydı. Sancak’ta yaşayan Müslümanların en büyük problemlerinden biri de bölgenin fiilen ikiye bölünmüş olmasıydı. Bölgenin yarısı Sırbistan Devleti sınırları içindeyken, diğer yarısı Karadağ Devleti sınırları içerisinde bırakılmıştır. Uluslararası güçler, Sancak bölgesi için böyle bir karar vermişlerdi. Bu bölünmenin neye göre yapıldığı da belli değildir. Sancaklılar kendi meclislerini kurmak için çalışmalar yapmışlar, fakat Sırbistan hükümeti bu çalışmalarını tanımamış, tanımamaya da devam ediyor. Bugün için hukukî sıkıntılar çok dikkat çekmese de, bölgedeki Boşnaklar uzun dönem için endişelidir (Yeniasya-International 2013).

Sancak ve çevresinde İkinci dünya savaşının hemen ardından 1951 – 1971 yılları arasında ortaya çıkan bu göçler bölge Müslümanlarının Türkiye’ye yerleşmeleri açısından önem arz etmektedir. Göçlere 1951 yılında başlamış olup, 1954 yılında çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. İlk zamanlar Makedonya’da yaşayan Boşnak müslüman aileler göç etmiş ve daha sonraları büyük bir hızla Sancak ve çevresinde yaşayan müslüman boşnaklar göç etmeye başlamıştır. Sancak bölgesinden Türkiye’ye göç edebilenin ilk koşulu, Yugoslav vatandaşlığından feragat etmektir.

Vatandaşlıktan çıkartılan ailelerin, Belgrat’taki Türk Büyük Elçiliğinden ‘vesika’ almaları gerekiyordu. Vesika alabilmek için, müracaat eden ailelerin Türk kökenli olmaları ve Türkçe bilmeleri gerekiyordu. Elçilikte işler daha basit ilerliyor zorluk çıkartılmıyor, çok basit sorular soruluyor, hatta on kadar Türkçe kelimeyi ezberlemiş olanlara bile Türkçe bilmedikleri halde vesikaları veriliyordu.

Sancak Müslümanlarının Türkiye’ye göçleri, 1953 – 1957 ve 1965 – 1971 yılları arasında daha yoğun bir şekilde iki etapta gerçekleşmiştir. İlk zamanlar göçmenler Sancak bölgesinden Makedonya’ya taşınıyor, orada geçici bir süre ikamet ettikten sonra, Türkiye’ye göç edebilmeleri daha kolay gerçekleşiyordu. Bunun nedeni Yugoslav vatandaşlığından çıkmak, en çabuk ve en kolay, Makedonya Cumhuriyeti’nden mümkün olabiliyordu. Makedonya’ya bu amaçla gitmiş olanların hepsinin de Türkiye’ye göç etmiş olmadığı, bir kısmının Üsküp ve civarında yerleşmiş



oldukları bilinmektedir. Yeni Pazar İlçe Komitesi, Enformasyon Dairesi tarafından 1971 yılında açıkça verilen bilgilere göre, Makedonya üzerinden Türkiye'ye göç edenlerin, Sancak Bölgesinin Yeni Pazar, Tutin ve Sjenica ilçelerinden geldikleri ve sayılarının 4200 olduğu belirtilmiştir.

### **Şekil 2.2: Boşnak Göçmenleri Sirkeci Arabalı Vapur İskelesi**



*Kaynak:* Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Arşivi [1955]

1 Ocak 1965 tarihinde çıkarılan yeni bir kanunla, göçler daha da kolaylaştırılmış, göç etmek isteyenlerin, direkt olarak buldukları mahallelerden Makedonya'ya gitmeye gerek kalmaksızın, serbestçe göç edebilmeleri sağlanmıştır.

1964 yılı itibariyle, Sancak Bölgesinde yer alan ilçelerden Yeni Pazar 2693, Tutin 1248, Sjenica 1203, Sancaklı boşnak müslümanın Türkiye'ye göç ettiği bildirilmiştir. Bunların yanı sıra, diğer çevre ilçelerden bu dönemde çok sayıda insanın Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir. Bahse konu dönem içerisinde Türkiye'ye göç eden insanların çoğunluğunu, köylü, fakir ve tahsilsiz insanların oluşturduğu bilinmektedir. Kayıtlara göre, Yeni Pazar ve diğer çevre ilçelerden göç eden toplam 5144 kişiden, yalnızca 15 ailenin 10 hektardan fazla toprağı vardı. Göç edenlerin büyük bir bölümü okuma yazma bilmeyen kişiler, bilenleri ise, ilkokul dördüncü sınıfı bitirebilen kişilerdi.

Sancak Müslümanları, özellikle 1965 yılında gerçekleşen ikinci büyük göç olayında çok yoğun bir katılım sağlamıştır. Yeni Pazar'ın otobüs terminalinde her sabah, otobüs dolusu insan İstanbul'a hareket etmiştir. Kardeşlerin, komşuların, akrabaların birbirinden ayrılış sahnelerine yoğun bir şekilde rastlanmıştır. Göç edenlerin ve onları yolcu edenlerin hıçkırıkları ve gözyaşları hiç eksik olmamıştır. 1965 – 1967 yılları arasında Yeni Pazar bölgesinden 2164 kişi Yugoslavya vatandaşlığından çıkarılarak Türkiye'ye göç etmiştir. 1967 yılının Nisan ayına kadar bu rakam git gide artmış ve 4857 kişiye kadar yükselmiştir. 1967 yılının ilk altı ayında, göç edenlerin toplam sayısı 9316 kişi olarak hesaplanmıştır.

1967-1970 yılları arasında, Sancak'a bağlı üç büyük ilçeden göç edenlerin sayısı 13074 kişi olarak tespit edilmiştir. Sancaklıların Türkiye'ye göç etme nedenleri, ekonomik olumsuzluklar, akrabalık ilişkileri ve her an bir savaşın çıkabileceği tedirginliği bölgede ki insanları göçe zorlayan etkenlerin en önemlileridir. Sancak bölgesi Müslümanları o zamanlar için İstanbul'un kırsalında Küçükköy, Sağmacılar, Beşyüzevler, Pendik ve Kartal'a yerleşmişlerdir (Atalay 2004,ss.234-235-236-237).

### **2.3.1 Bosna – Hersek Ve Boşnaklar**

Avrupa kıtasının Güneybatı, Balkan yarımadasının ise Kuzeybatısında Bosna-Hersek Devleti yer almaktadır. Doğu ve güneydoğuda Sırbistan ve Karadağ devleti kuzey ve batıda ise Hırvatistan devleti yer almaktadır. Büyük ülkelerin bazı şehirlerine oranla çok daha az bir yüzölçüme sahiptir. Bosna-Hersek, tarihî, dinî, etnik ve kültürel dokusu açısından çok zengin bir mirasa sahiptir. Bu nedenle Bosna'nın, ülke olarak küçük olduğu ama tarihî açıdan önem verilmesi gereken ülkelerden biri olduğu söyleyebilir. Adından anlaşıldığı gibi devletin ismi, iki bölge isminden oluşmaktadır. Bu iki bölgeye günümüzdeki adlarının ne zaman ve ne şekilde verildiğine dair pek çok görüş ileri sürülmektedir.

Bosna tarihinin daha iyi anlaşılabilmesi için Bosna isminin kökeni ve nereden geldiği önemlidir.

X. yüzyılın ortalarında öncelikle coğrafi bir isim olarak kullanılan 'Bosna' kelimesi, daha sonra bu coğrafi bölgede oturanları ifade etmek için "Bosnalı" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. 'Hersek' ismi, Güney Bosna'nın o dönemdeki hükümdarı olan 'Herceg' (dük) Stjepan Vukosic Kosova'dan gelmektedir. Nitekim o dönemde 'Herceg' 'in bir unvan olarak kullanıldığı ifade edilir. Tarihçi Enver İmamoviç, "Boşnak" kelimesinde 2000 yıldan fazla bir sürekliliğinin var olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, Antik Çağ'da Bosna'da "Poseni" olarak anılan bir İilir kavmi yaşamıştır. İmamoviç ayrıca, Roma İmparatorluğu döneminde Bosna'nın "Bassania" ismiyle anıldığını ispatlandığını ileri sürmektedir. Bunun dışında, 6. ve 7. yüzyıllarda Slavların Balkanlar'a gelmesiyle "Bassania"nın önce "Bosona", ardından "Bosna" olarak ad değişikliğine uğradığını savunmaktadır. Bu tür tezlerden hareketle, Boşnak tarihçiler, Orta Çağ'da Bosna topraklarında yaşayanların genel olarak "Boşnyani" adıyla anıldıklarını belirtmektedirler. Boşnyani'den ise "Boşnyak" ("Boşnak") kelimesi oluşmaktadır (Debeiç 2013, s.3).

Bosna Roma döneminde, Bizans'ın üstünlük kurmasına bağlı olarak Sırp veya Hırvat devletlerinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir. Batı-Doğu uygarlıkların çatışması döneminin son iki yüzyılında ve sonraki dönemlerinde İilirler ve Slavların karışması ile oluşan bu özgün topluluk, Hristiyanlığın Katolik ve Ortodoks mezheplerinin karşısında önce Bogumil mezhebini benimsedi. Bu mezhebin tamamı sonraki dönemde bölgeye Osmanlı Türklerinin hakim olması ile İslamiyet'i benimseyecek, kısmen Anadolu'dan gelen Türklerle de karışacak ve bugünkü Boşnak Müslümanlarını oluşturacaktır.

Bogumiller'in Bosna'da ortaya çıkışı 976-1014 yılları arasında Bosna'nın kısa süreli Bulgarların egemenliğine girdiği döneme rastlar. Bulgaristan'ın Filibe kentinde Bulgar din adamı Jeremi tarafından 10. Yüzyılda Hristiyanlık mezhebi olarak ortaya çıkmıştır. Bogumil inancı kısa sürede tüm Balkanlar'da özellikle Bosna'da görülmeye başlandı. Mani dinindeki iyi ve kötü, ruh ile maddenin birlikteliği Bogumil inancında görülmektedir. Bu din Hristiyanlığın şekilci kurallarını reddeder. Hristiyanlığın ayinlerini, kilise iktidarını, kilise ruhban sınıfını, kilise rütbelerini, vaftizini yasaklar. Evliliğini ancak istek üzerine boşanma koşulu ile kabul eder.

Bogumil inancında; alkol içmezler, günde beş kez ibadet ederler, et yemezler, Pazar günü ile birlikte Cuma gününü de kutsal gün sayarlardı. Bogumiller'in bir yandan Bizans'ın Ortodoks Sırbistan'ı, diğer taraftan Papa ve Katolik Macaristan ile Hırvatistan'ın korkunç baskılarına rağmen 300-400 yıl boyunca varlıklarını korudular. Bogumiller ağırlıklı olarak Bosna'da kümelenildiler ve Bosna halkı arasında hakim din olmasını sağladılar. Bogumilizim'in kurallarının ve felsefesinin İslamiyete yakın oluşu gerek Katolik ve Ortodoks komşularının yaptığı ağır baskılar sonucu Türkler'in Bosna'ya gelişi ile birlikte Bogumil inancına sahip vatandaşlar kısa süre içerisinde gönüllü olarak İslamiyete geçtiler (Mektup 1998, sayı,2 s.8).

Sancaklı Boşnakların dinleri İslâmiyet'tir, dilleri de Boşnakçadır. Sancaklı bölge halkı kültür, tarih ve millî duygu olarak Bosna-Hersek'teki Boşnakların güneydeki devamı gibi aynı kültüre sahiptirler. Bosna Sancağı, Hersek Sancağı, Zvornik Sancağı, Klis Sancağı, Bihaç Sancağı ve Yenipazar Sancağı'ndan oluşan altı sancak 1582 yılında Bosna Beylerbeyliği oluşuncaya kadar Saraybosna merkezli Bosna Sancağı ana sancak olmuştur. Bosna'nın Osmanlı İmparatorluğu içinde sınır statüsü ile imparatorluk içinde özel bir önemi vardı. Osmanlı yönetimi altında yaşadıkları 400 yılı aşkın süre boyunca bu görevi en iyi şekilde yerine getirdiler. Osmanlı tarihinde önemli yerleri olan sayısız devlet adamları yetiştirdiler. Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Rüstem Paşa, Sokullu Mehmet Paşa, Semiz Ali Paşa, Yenişehirli İbrahim Paşa, Yavuz Ali Paşa, Lala Mehmet Paşa, Sokullu Derviş Paşa, Kuyumcu Murat Paşa gibi Boşnak sadrazamlar Osmanlı Devleti'nin üç kıtaya ulaşmasında etkili oldular. Osmanlı bu bölgede Hristiyanların kendi kültürünü geliştirip, eserlerini yapmalarına engel olmadı. Osmanlı Bosna'da Türk-İslam eserleri imar ederek birer Türk kenti oluşturdu. Halkın giyim kuşamı, yaşam alışkanlıkları bazı yöresel farklılıklar haricinde önemli ölçüde Osmanlı izini taşımaktaydı. Bölgede konuşulan Boşnak diline yerleşen binlerce Türkçe kelime mevcuttur. Osmanlı tarihinin dönüm noktası olan 2. Viyana Kuşatması Bosna-Hersek ve Sancak bölgesi için felaket yıllarının başlangıcını oluşturur. Bosna-Hersek ve Sancak bölgesinin önemli kentlerinde büyük katliamlara girişirler. Bu katliamlarda Boşnak nüfusun büyük bölümü katledildi ve göçler başladı. Bosna Sancak'ta büyük bir nüfus kaybının yaşanması ile bölgede dengeler Katolik Hırvat ve Ortodoks Sırp komşularının lehine değişmesine yol açmıştır. Boşnaklar bölgede önemli pozisyonlarda yer alırken

birden bire ikinci sınıf vatandaş durumuna geldiler. Avusturya'nın bölgeyi işgali ile etnik ve dini ayrımcılık yapılmaya başlandı.

Müslüman Boşnakların topraklarına yok pahasına el konulması, yoğun baskı ve katliamlar kitlesel göçü tetikledi, yaklaşık 200 bin kişi Türkiye'ye göç etti. Bu bölge de katliamlar, baskılar günümüze kadar devam etmektedir. Slavlar tarafından bu bölgede ki Sancaklıların Bosna'yla birleşmesi önlenmiştir. Çünkü Sancak, Sırbistan'ın denize çıkış yolu üzerinde bulunmakta ve Sırbistan ile Karadağ'ı birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla Sırbistan için büyük bir stratejik öneme sahiptir (Mektup 1998, sayı,3 ss.7-8).

### 2.3.2 Sancak Bölgesi Ve Etnik Yapısı

Sancak bölgesi, Bosna – Hersek hariç diğer komşularından bağımsız farklı bir kimliğe sahiptir. Sırbistan ve Karadağ Devletinin yoğun baskıları ile bu coğrafyadaki müslüman halkı olumsuz etkilemişlerdir. Saldırıları ve baskıları Boşnakları daha fazla dinlerine bağladı. Sancaklı Boşnaklar ile Müslüman kimlikleri her geçen gün daha fazla hissedilmeye başlandı. Sonunda farklı köken ve inançlardaki komşularından bağımsız olarak “Sancaklı Müslüman Boşnak” kimliği ortaya çıktı.

### Şekil 2.3: Sancak Bölgesi



Kaynak :<http://www.yeniasya-international.de> [01.07.2013]

Uzun seneler Bosna'ya bağlı sancaklardan biri olan Yeni Pazar Sancağı, Balkan halkının kaderini etkileyen ve önemli kırılma noktalarını oluşturan 1878 Berlin

Anlaşması ile Bosna'dan ayrı ve sınırları belli bağımsız bir bölge olmuştur. 93 Harbi büyük felaketlerle geldi. Sancak, beş yüz yıllık Osmanlı dönemi sonrası Avusturya-Macaristan hakimiyetine girdi. Gerçi savaştan önceki 12.000 kilometrekarelik sınırları savaş sonrası birkaç bin kilometrekare azalmıştı, 30 yıl böyle geçti. 1908'de Avusturya-Macaristan Osmanlı'nın zayıf durumundan ve II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi kargaşasından yararlanarak Bosna Hersek'i ilhak etti ve Sancak'ı ayakta zar zor duran Osmanlı'ya teslim etti.

Sancak, Balkan Savaşları sonrasında Belgrad Anlaşması (1913) ile Sırbistan ve Karadağ arasında paylaşılmıştır. Sancak'ın bu durumu II. Dünya Savaşı sırasında kısa süreliğine değişmiş ve Sancak otonom bir bölge olarak tanımlanmış olsa da savaşın sonuna doğru yeniden 1913 şartlarına dönülerek bölge Sırbistan ve Karadağ sınırları içerisinde bırakılmıştır. Boşnak katliamlarının artması ile Sancaklı boşnaklar istemeyerek de olsa yaşama tedirginliği, göçleri hızlandırmıştır. Afganistan ve Filistinlilerden sonra dünyada en çok göç yaşayan Boşnak Müslümanlar olmuştur (Sancakihh 2013).

### **2.3.3 Sancak Bölgesinin Tarihsel Süreci**

Sancak bölgesine bağlı Yeni Pazar ilçesi Fatih Sultan Mehmet döneminde İshakoğlu İsa Bey tarafından 1461 yılında kuruldu. Bölgede bir sancak kurularak buranın yönetimi Minnetoğlu Mehmet Bey'e verildi. Sancak aynı senede Rumeli Beylerbeyliği'nin bir parçası olarak Bosna'ya bağlanarak bölgede Müslümanlığın yayılma süreci bu şekilde gerçekleşmiş oldu. Rumeli eyaletinden çıkan Bosna'nın yedi sancağından birini Sancak bölgesi oluşturmaktadır. Bosna'yı meydana getiren sancaklardan biri olan Yeni Pazar Sancağı'ndan ilk defa özerk bir birim olarak bahsedilmeye başlandı. II. Viyana Kuşatması'nın başarısızlıkla sonuçlanması, Bosna ve Sancak üzerine Avusturya baskısı ve saldırılarının artması sebebiyle doğuya doğru ilk Müslüman göçleri başlamıştır. Saldırı ve baskıların artması Bosna'nın sınırlarını etkiledi ve Sancak, Bosna Beylerbeyliği'nden ayrılarak otonom bir bölge olarak tarih sahnesinde yer aldı.

Sancak, Bosna eyalet yönetiminden ayrılarak Kosova vilayetinin bir parçası haline geldi. 1878 yılında yapılan Berlin Anlaşması ile Sancak, Bosna-Hersek'ten ayrı bir bölge olarak tarihte yer aldı.

Bosna ve Sancaklı yaklaşık 120000 Boşnak insan, Avusturya-Macaristan Devleti'nin yoğun baskı ve sindirme politikaları sebebiyle 1882-1900 yılları arasında yaşadıkları bölgelerden göç etmek zorunda kaldılar. Avusturya-Macaristan Devleti işgalindeki Bosna-Hersek'e dini özerklik verildi. 1913 yılında yapılan Belgrad Anlaşması neticesinde Sancak, Sırbistan ve Karadağ arasında paylaştırıldı. I. Dünya Savaşı yıllarında Çanakkale Savaşları sırasında Sancaklı Müslüman gönüllü olarak Osmanlı ile birlikte savaşa katıldı. Bu savaştan sonra sağ kalanlar Anadolu'nun belli bölgelerine geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldılar. Kurtuluş savaşı yılları ve sonrasında çok sayıda Sancaklı Boşnak, Sırp tarafından katledildi. Yugoslavya devletinin kurulmasıyla 1945 yılında Sancak, Sırbistan ve Karadağ arasındaki durumu değişmeden ve herhangi bir statüye sahip olmadan devleti oluşturan bu iki cumhuriyetin bir parçası olmaya devam etti. Türkiye-Yugoslavya arasında 1954 yılında Centilmenlik Anlaşması imzalanarak göçler için zemin hazırlandı ve anlaşma sonrası Sancak'tan Türkiye'ye yoğun göçler yapılmaya başlandı. 1970 yılının sonuna kadar bu göçler bazı yıllar az da olsa 1965 yılından sonra yoğunlaşarak devam etti (Sancaklı 2013).

#### **2.3.4 1951-1971 Yılları Arasındaki Sancaklı Boşnakların Göçleri Üzerine Bir Araştırma**

Sırp ve Karadağlılar tarafından Sancak Boşnakları üzerine uygulanan katliamlar iki yüzyılı aşkın bir süredir özellikle Berlin Kongresi'nden beri aralıklarla devam etmiştir. Berlin Kongresi sonucu Sırbistan ve Karadağ, Sancak Boşnakları'nın çoğunluk teşkil ettiği iki bin km<sup>2</sup> alanı ele geçirerek, bu bölgelerde etnik temizlik sonucunda, bölgelerde eskiden çoğunlukta olan Boşnak nüfus tamamen buralardan sürüldü ya da mutlak azınlık durumuna düşürüldü. Aynı dönemde birçok yerin ismi dahil olmak üzere, eskiyi çağrıştıran her şey değiştirildi.

Çok sayıda kültürel ve dini yapı ile mezarlıklar yıkıldı. Balkan Harbi yıllarında yüz binlerce Sancaklı Boşnak Sırp ve Karadağlı çeteler tarafından sürüldü ve binlercesi katledildi. Özellikle 1913 yılında Plav ve Gusieje'de, 1924 yılında Şahoviçi'de binlerce seçkin Sancaklı Boşnak öldürüldü. 2. Dünya Savaşı boyunca da on binlerce Sancaklı

Boşnak vahşice katledildi. Bu katliamlar sonrasında devam eden ağır baskılar sonucu yüz binlerce kişi; ağırlıklı olarak Türkiye'ye, bir bölümü de Bosna'ya ve Makedonya'ya göç etti.

Sancaklı çok sayıda Boşnak, hayatlarını tehdit eden polisiye ve askeri terör, etkili devlet medyasının uyguladığı anti müslüman kampanya, ekonomik baskı gibi nedenlerden ötürü Sancak'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Aralıksız süren cinayetler, gasplar, ev yakmalar, yağmalama olayları, aramalar, zoraki seferberlik uygulamaları Sancak'ta etnik temizliği hızlandıran faktörlerdir. Sancaklı Boşnaklar'ın çoğunlukta olduğu kentlerde tüm yönetim kadroları, şirket yönetimleri, sağlık kurumu yönetimleri yalnızca Sırp'lardan ve Karadağlılardan teşkil edilmektedir.

Göçlerin önemli sebepleri arasında Sancaklı Boşnakların dinlerini yaşayamamaları, her an bekleyen ölüm korkusu ve Boşnak gençlerin dinlerinden ve kültürlerinden uzaklaştırılıp asimile olma tehdidi yer almaktadır. Göçmenler dini ibadetlerini yapabilecekleri, anavatan olarak gördükleri ve büyük sevgi besledikleri Türkiye'ye göç etmişlerdir. Ülkeler arasında yapılan antlaşmalar neticesinde Sancaklı Müslümanların Türkiye'ye göç etmesi serbest kılınmıştır.

Bütün bu baskılara ilave olarak en ağır ekonomik baskılar da Sancaklı Boşnaklara uygulanmakta olup, bu durum Sancak bölgesinde nüfus yapısını değiştirmeye yönelik planlı programlı çalışmanın sonuçlarıdır. Sancaklı Boşnaklar tüm bu baskılar yüzünden yurtlarını terk ederken, buralara Sırp ve Karadağlılar yerleştirildi (Mektup 1999, sayı,5 ss. 21-22).

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Bosna-Hersek ve Sancak'ın çok farklı bir konumu ve değeri bulunmaktadır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin en güvendiği bölge olmasından kaynaklanmaktadır. Bu güvene karşılık Sancaklı Boşnaklar her zaman için Türkiye için olumlu düşünmüşlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardan bilinen nedenlerden çekilmesinden sonra yüzbinlerce Sancaklı Boşnak anavatan bildikleri Türkiye'ye göç etmişlerdir.



Ülkemiz çağı yakalamak için, çok çalışmak hızlı ve sürekli bir gelişme süreci içinde olmak mecburiyetindedir. Bu gelişimini sağlama noktasında kültürel gelişiminde katkısı göz ardı edilemez. Bu süreçte teknolojik gelişimlerin yanı sıra toplumun yaşananları, onurlu tarihi, ortak kültür ve göç sürecinin unutulmaması gerekir. Çünkü toplum, kültürel dinamikler ve ortak tarih anlayışı ile yaşamaktadır.

Sancaklı Boşnaklarla yapılan sözlü görüşmeler sonucunda göç süreci ve sonrasında yaşam koşulları hakkında bilgi edinildi. Bu görüşmeler o zamana tanıklık etmiş, göçü yaşamış ve bilen Pendikli Sancak göçmenleriyle yapıldı.

#### **2.3.4.1 Sancaklı Boşnaklar ile yapılan göçle ilgili sözlü görüşmeler**

Sancaklı Boşnaklarla yapılan sözlü görüşme çalışmasının ana teması; 1951 yılında başlayarak Sancak bölgesinden Türkiye'ye yapılan göç olayını, Pendik'te yaşayıp göç olayını bilen göçmen vatandaşlarla yapılan sözlü görüşmeler yapmak kitaplarda yer almayan geniş bilgilere ulaşmak ve gelecek nesilleri aktarmaktır.

Sözlü görüşmenin asıl amacı; Pendik'te yer alan Sancaklı Boşnakların kültür, tarihi ve yaşanan önemli olaylara daha derin ve geniş bakabilmek için farklı bakış açılarını genişletmektir. Yapılan sözlü görüşmeler, Sancaklı Boşnakların göç ve sonrasında sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını anlamak için önemlidir. Bölgenin geleceğini hayal ve inşa etmenin bir yolu da geçmişin tecrübelerini günümüzde doğru bir şekilde okumak ve analiz etmekle mümkün olur.

Sancaklı Boşnaklar 1951 – 1971 yılları arasında bir kısmı sevinç, bir kısmı üzüntü içinde Sancak Bölgesinden Türkiye'ye göç etmişlerdir.

Sancak Boşnaklarının, göç etme nedenleri hususunda aşağıda yer alan sözlü görüşlere yer verildi.

“Bulduğum bölgede sürekli dini açıdan baskılar yapıldı. Ramazan ayında oruç tutuyorum diye işten kovarız diye baskı yaptılar” (N.ARİFOVİÇ, sözlü görüşme)

“Bölgede Sırlarla yakın yaşıyorduk, hep bir tedirginlik içinde huzursuz bir yaşam”  
(F.TOMRUK, sözlü görüşme)

“Büyüklerimizden duyduğum Türkiye’ye karşı sevgi beslemem özlem duymam”  
(A.MURATOĞLU, sözlü görüşme)

“Benim öz amcamı ve iki kardeşimi Sırlar öldürdü. Sonra beni zorla askere götürdüler, dayak attılar askerden sonra ölmek istemiyorum Türkiye’ye gidelim dedim”  
(Y.YENİAY, sözlü görüşme)

“Babam Türkiye’yi sadece amcası var diye değil dinini rahat yaşayabilmek için tercih etti” (F.ŞENEL, sözlü görüşme)

“Okulda okurken kaç kere orucumu bozdular Sırp öğretmenler o yetmedi çalıştığım yerde oruç tutmamam için baskı yaptılar” (İ.YENİÇARE, sözlü görüşme)

“Sırlarla köyümüz yan yanaydı. Sırların elinde imkanları olsa elinden geleni yaparlardı. Korku ve endişe her zaman için vardı” (E.GÖÇER, sözlü görüşme)

Türkiye’deki akraba veya yakınlardan bir davetiye almaları gerekmektedir. Bu davetiye, Türkiye’deki yakınlarının gelen göçmenlere bakabileceklerine, onları misafir edebileceklerine dair olumlu görüş belirten bir belgedir. Bu davetiyeyi Sancaklı Boşnaklar vesika olarak adlandırmaktadır.

Sancaklı Boşnakların, göç edebilme şartlarından biri olan Türkiye’de ki akrabaların dan davetiye alma mecburiyetleriyle ilgili sözlü görüşmelere aşağıda yer verildi.

“Biz ancak Türkiye’den birinin bize davetiye yollaması şartı ile Türkiye’ye gelebiliyorduk. Yani o kişi bizi yanında kalmaya kabul edecekti” (M. HOCAOĞLU, sözlü görüşme).

“Adapazarı’ndaki akrabalarımızdan bize vesika yollamasını istedim. Bekledim fakat bize mektup yollamadılar. Bir tanıdığım camiye ( Sultan Ahmet Cami’ne) bir mektup yazmıştı. Bende çok zor durumda olduğumu, kardeşimi öldürdüklerini yazdım. Bana birinin vesika yollamasını istedim. Uzaktan bir akrabam bu mektubumu okumuş ve bana vesika yolladı biz de geldik” ( Y.YENİAY, sözlü görüşme ).

“Gelenler daha önce gelen akrabalarının yanına, onların gönderdiği davetiye sayesinde geldi” (A.MURATOĞLU, sözlü görüşme).

“ Türkiye’deki akrabalarımızdan vesika gelmesiyle babam yolculuk için otobüs bileti aldı. Ailemle birlikte Temmuz 1967’ de Sancak’tan ayrıldık” (Ş.TÜRK, sözlü görüşme)

Göç edebilmelerinin diğer bir şartı da Sancak sınırları içerisinde kendilerine ait mal varlıklarının bulunmamasıydı. Göç eden Sancaklı Boşnakların Sırbistan sınırları dâhilinde kendine ait arazi, tarla, ev vb. mülkiyetlerinin olmaması gerekmektedir.

Göçmenlerin mülkiyet satma zorunluluklarıyla ilgili yaşadıkları şu şekildedir;

“Topraklarımızın tamamını ve evimizi babam Türkiye’ye gelebilmek için bitişimizde ki boşnak komşumuza satmak zorunda kaldı (H.SANCAKLI, sözlü görüşme ).

“Büyüklerimiz Türkiye’ye göç etmek için güzelim bahçemizi, evimizi yabancıya gitmesin diye kardeşine ve amcama bıraktı.” (İ.YENİAY, sözlü görüşme).

“Babam vefat etmişti, dayımlarla görüştük ve Türkiye’ye gitmek için karar verdik. Biliyorduk tarla ve evi satmamız gerektiğini, 5-6 ay tarlaya bir şey ekmeden bekledik ve yok pahasına anılarımızın geçtiği yerleri sattık.” (A.MURATOĞLU, sözlü görüşme).

“Sancakta çok varlıklı bir aile değildik. Çok az olan bu topraklarımızı da satmaya mecbur bırakıldık” (N.ARİFOVİÇ, sözlü görüşme)

“Bunla Sırpların amaçladığı Sancakla olan bağımızı koparmak istemeleriydi (Z. ALBAYRAK, sözlü görüşme)

“Topraklarımızı çok ucuza sattık. Satmasak devlete hediye etmek zorundaydık. Türkiye’ye göç edebilmen için hiçbir mal varlığının olmaması gerekiyordu. Ancak bu şartla göç edebilmek için gerekli evraklar veriliyordu” (İ.YENİÇARE, sözlü görüşme)

“İnsanlar ellerindeki mal varlıklarını satma şartı ile özlem duydukları Türkiye Cumhuriyeti’ne gidebiliyorlardı” (Ş.ŞENGÜL, sözlü görüşme)

Sancaklı Boşnaklar vesika ve mülk sorununu çözdükten sonra geriye Türkiye’ye göç edebilmeleri için herhangi bir sorun kalmamıştır. Boşnaklar Türkiye’ye en kolay ve rahat kavuşabilecekleri ulaşım yollarını aramaktaydılar. Yolculukların büyük bölümü otobüs tutulup komşu ve akrabalarla gerçekleşmekte olup yol süresi yaklaşık bir güne denk düşmektedir. Göçlerin bir kısmı da trenlerle gerçekleşmekteydi. Yol bu şekilde daha uzun ve meşakkatli gerçekleşmekteydi.

Göç sırasında sınırlarda çeşitli kontroller yapıldıktan sonra Türkiye sınırında herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılmamıştır. Sancaklı Boşnakların yolculuğu Sirkeci garında son bulmaktadır. Sirkeci garında önceden haber verdikleri akrabalarıyla buluşup, vapur ve tren yolculuğundan sonra Pendik ilçesine ulaşılmıştır.

Yapılan sözlü görüşmede aşağıda yer almaktadır.

“Bizim vesikalarımız gelince önce eşyalarımızı trenle yolladık sonra biz de diğerleri gibi trenle geldik” ( F.TOMRUK, sözlü görüşme ).

“Biz Türkiye’ ye gelmek için otobüs kiraladık. Üç amcam ve bir tanıdığımız birlikte geldik. Eşyalarımızı da bir hafta önceden kamyonla yolladık” (F.ŞENEL, sözlü görüşme)

“Belgrat’tan trenle Edirne’ye geldik. Trenden sonra otobüsle direk Pendik’ e geldik” (Ş.ŞENGÜL, sözlü görüşme).

“Biz otobüsle geldik. Kadınlar koltuklara oturdu ama erkekler için yeterli yer yoktu. Eşyalarımızı da trenle yolladık” ( F.SANCAKLI, sözlü görüşme).

“Mal varlığımızı sattık. Ama o paraları getirmek güçtü. Bu yüzden o paralarla beyaz eşya alıp Türkiye’ye trenle gelmek zorunda kaldık” ( H.DEMİR, sözlü görüşme).

“Daha önce Türkiye’ye gelenlere Türkiye’ye nasıl daha kolay geleceğimi danıştım. Eşyaları trenle yollayıp otobüsle Türkiye’ye geldim” ( E.ÖZTÜRK, sözlü görüşme)

“Mallarımızı satıp çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, fırın, televizyon, halı aldık. Bunları trene yükledik ve bir hafta sonra otobüse binip Türkiye’ye bir günde geldik” ( İ.YENİÇARE, sözlü görüşme).

Sancak’ın yıllarca Osmanlı toprağı olması, onların kendilerini Türkiye’nin bir parçası gibi hissetmelerinde en önemli etkenlerden biri oldu. Türk ve Türkiye sevdası Sancaklı Boşnaklar’ın içinde giderek büyüdü.

Göçmenlerin Türkiye sevdası ilgili görüşlerine yer verildi.

“Biz buraya Boşnak olarak değil birer Türk olarak geldik” (H.YENİAY, sözlü görüşme)

“Biz ailecek Türkiye’ye nasıl geliriz diye düşünüyorduk” (Ş.TÜRK, sözlü görüşme)

“Babam Türkiye sevdalıydı, buraya gözü kapalı geldi” (F.SANCAKLI, sözlü görüşme)

“Benim dedem 1890 doğumlu olup Osmanlı dönemini hatırlıyor ve o dönemlerde Türkiye sevdasını ve özlem duyduğu memlekete gitme isteğini anlatırdı. (İ.YENİÇARE, sözlü görüşme)

“Bizim gayemiz çok sevdiğimiz Türkiye’ye ulaşmak” (M.HOCAOĞLU, sözlü görüşme)

“Birileri konuşma arasında Türkiye deyince biz saygıdan ayağa kalkardık” (A.MURATOĞLU, sözlü görüşme )

“Aile köklerimiz Türkiye, nasıl sevmeyelim” (H.SANCAK, sözlü görüşme)

“Türkiye’yi çok değerli görüyorduk. Manevi değeri çok büyüktü. Dedem Türkiye hayranıydı” (F.TOMRUK, sözlü görüşme)

#### **2.3.4.2 Göç ve sonrası yaşam koşulları hakkında sözlü görüşmeler**

Göçün ilk zamanları Sancaklı Boşnaklar, yakınlarının yanında tüm aile bireyleri misafir oldular. Geniş aileler de ise ailenin bir bölümü farklı tanıdıklarının yanında kalmak zorundaydılar. Kalınacak yer bulduktan sonra iş dağılımı yapılmıştır. Aile reisi ve gençler iş aramaya başlarken daha küçüklerin ise okula gitmeleri gerekiyordu.

Yapılan sözlü görüşmede şu ifadelere yer verildi:

“Direk Sapanbağları Mahallesiine geldik. Bir süre akrabalarımızda misafir olduk. Ben okula başladım. Liseyi bitirdim. Üniversite sınavını kazandım. Diğer kardeşlerim ise iş hayatına atılıp çalışmaya başladılar” ( İ.BALIK, sözlü görüşme).

“Babamın amcasının evinde bir sene kira vermeden kaldık”(F.ŞENEL, sözlü görüşme )

“Bizi Sirkeci’de akrabalarımız karşıladı. 15 gün onlarda misafir kaldık” (Z.ALBAYRAK, sözlü görüşme)

“Akrabalarımızda üç gün kaldık. Kalabalık olduğumuz için bazı kardeşlerimiz başka akrabalarımızda kaldı” ( A.MURATOĞLU, sözlü görüşme )

“Ailecek geldik babamın yakınında dört beş gün kaldıktan sonra hemen yakın çevreden arsa alıp kalacak yer yaptık” (F.TOMRUK, sözlü görüşme)

“İlk zamanlar eniştenin yanında iki üç ay kirada kaldık. İşe girip arsa aldım ve bir yıl içinde evi yaptık” (E.GÖÇER, sözlü görüşme)

Yeterli seviyede olmayan Türkçe bilgisi ile sanayi faaliyetinin yoğun olduğu Pendik Kartal, Cevizli, Tuzla, Maltepe ilçelerinde kısa sürede iş bulup çalışmaya başlamışlardır. İlk zamanlarda acil olarak işe ihtiyaçları olmaları nedeniyle vasıfsız işçi sıfatıyla düşük ücretlere çalışmışlardır. Türkçe konuşmayı iyi öğrenince daha iyi işlerde çalışmaya başlamışlardır.

Göçmenler çalıştıkları iş yerlerinde ellerinden gelenin en iyisini yapmaya özen gösterdiler. İş hayatında kısa sürede usta, formen ve amir gibi yönetici konumuna gelmişlerdir. Göçmenler kendilerini sürekliliği olan zanaatlarda geliştirmeye özen gösterdiler. Faaliyet gösterdikleri iş kolları; inşaat, mobilya, polyester imalatı, tornacılık esnafılık gibi önemli meslek türleridir.

Yapılan sözlü görüşmede şu ifadelere yer verildi:

“Kötü yerlerden çıkıp yavaş yavaş iyi yerlerde çalışmaya başladım. Zanaatımda ustalaştım. Fabrikada yapılamayan zor işleri ben yapardım. En son AEG’de çalıştım ve emekli oldum” (H.SANCAK, sözlü görüşme).

“Akrabalarımızın çoğunluğu Pendik’te yerleşti çünkü arsa ve ev fiyatları en düşük Pendik ve çevresiydi” (İ, YENİAY, sözlü görüşme)

“Sanayi sektörü yakın ve çevrede çok yakınımız olduğundan Pendik ilçesine yerleştik. O zamanlar Pendik köy gibi bir yerdii” (E.GÖÇER, sözlü görüşme)

“Ben her işte çalıştım. Simit sattım, tavuk sattım, inşaatlarda çalıştım. Birden iş bulamıyorsun. İki kelime ile iş aradık” ( A.MURATOĞLU, sözlü görüşme ).

“Türkiye’ye geldiğimizde önce bir meslek edinmek için uğraştık. Tornacılık alanında kendimi geliştirdim. Tornacılığı öğrenince bir tanıdık aracılığı ile fabrikaya girdim. Uzun süre orda çalıştım. Sonra kendime torna atölyesi açtım. On dört sene bu atölyeyi işlettim” ( İ.YENİÇARE, sözlü görüşme).

“İş olayı bizim için kolaydı. Yugoslavya’da babam terziydi. Oradan hazır olan makineleri getirip tanıdıklarımızın yakınında bu çevrede babamla birlikte dükkân açtık” ( F.TOMRUK, sözlü görüşme).

“Biz ne iş verseler çalıştık. Küçüğü büyüğü herkes iş arardı. Türkçe bildiğim için ben on iki yaşında fabrikada tercüman olarak çalıştım” ( M.HOCAOĞLU, sözlü görüşme ).

“Türkçeyi yavaş yavaş öğrendim ve Pendik’te dükkanda otobüs biletleri satmaya başladım. Türkçeyi biraz bilmem sayesinde iki oğlumu da sanayide işe soktum. İki oğlum da aynı işyerinden emekli oldu” (Y.YENİAY, sözlü görüşme)

Azınlık psikolojisi ve Sancak’ta gördükleri baskı akla geldikçe Pendik’e gelen Sancaklı Boşnakların hayata tutuna bilmek için disiplinli oldukları ve çok çalışkan oldukları anlatılır. Akşam iş çıkışı ek iş bile yaptıklarını anlatılır. Göçmenler kısa sürede kimseye muhtaç olmadan rahat bir yaşantı sürmüşlerdir.

Yapılan sözlü görüşmede şu ifadelere yer verildi:

“Küçük büyük herkes işin ucunda tutuyor evine üç kuruş getirmeye çalışıyor” (E.ÖZTÜRK, sözlü görüşme)

“Akşama kadar iş yerinde hafta sonları komşu inşaatlara yardım etmeye giderdik” (H.SANCAK, sözlü görüşme)

“İki kız kardeşim, abilerim ve ben hep beraber işe girdik. Ben 18 yıl çalıştıktan sonra emekli oldum. Biriktirdiğim parayla kendime Yeşilbağlar Mahallesinden arsa aldım ve bina yaptık şu an burada ailecek oturuyoruz” (N.ARİFOVİÇ, sözlü görüşme)

“O zamanlar iş vardı. Çoluk çocuk herkes çalışıyordu. Kazandığımız paraları biriktirip arsalar aldık. Kazandığımız parayı zarfın içinde açmadan evin reisine teslim ederdik” (A.MURATOĞLU, sözlü görüşme)



### 3.PENDİK İLÇESİNİN GÖÇMEN MAHALLELERİ

Pendik ilçesi, konumu itibarı ile sürekli göç alan bir bölgedir. İstanbul'daki gelişmelerden en çok etkilenen yerleşimlerden biridir. Sancaklı Boşnaklar İstanbul'da yoğun olarak Pendik ve çevresine yerleşmişlerdir. Kent merkezi dışında ulaşım akslarının bulunması sanayi faaliyetlerini bu bölgeye kaydirmiştir. Pendik'te o zamanlar için iş olanaklarının fazla olması, nüfus yoğunluğunun az olması ve doğal güzellikleri nedeniyle Sancaklı Boşnaklar tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir.

#### 3.1 İLÇEYE GENEL BAKIŞ

Pendik'in tarihi çok eskilere dayanmakta olup, bazı kaynaklara göre Pendik “beş burun” anlamını taşıdığı belirtilmiştir. Ural dağlarından gelip bu bölgeye yerleşenlerin Farsça beş köy anlamında “Pench – deh” adının kullandığı söylenir. Pendik'in tarih öncesi çağlara dayanan eski bir tarihi bulunmaktadır.

Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinin çok öncesinde de birçok uygarlığa beşiklik yapmış olan Pendik, eski bir yerleşim yeri olmakla birlikte göçmenlerin tercih ettikleri bölge olmuştur. Frigler'in Anadolu'ya ikamet etmeleri ve Frigya Devleti kurma sürecinde İstanbul Boğazı ile Sakarya nehri arasındaki bölgeye yerleştiklerinde Friglerin bir kanada olan, Bebrıklar bu bölgeye ebrikye olarak tanımladılar.

MÖ. 650 yılında bu bölgeye yerleşen ve buraya Bitinia adını veren Bitinler, MÖ. 6. Yüzyıl ortalarında Anadolu'ya egemen olmak isteyen Persler'in egemenliğini tanıdılar. Roma İmparatorluğu MÖ. 85 yılında Anadolu'ya Kalkhedon'a (Kadıköy) ayak basarak, MÖ. 74 yılında Pendik'in de bağlı olduğu Bitinya'yı egemenliğine aldılar. Bizans bölgeye hakim olduğu dönemde General Belisarios, Pendik'te yaptırmış olduğu sarayında yaşadı. Got'ların Nikomedia (İzmit) ve İranlıların Kadıköy'e yaptığı seferlerde Pendik ve çevresi de uğrak yeri olmuştur. Pendik'in 668 yılında Süfyan komutasındaki orduların Üsküdar'a kadar ilerledikleri sefer sayesinde müslüman

ordularıyla tanışmak nasip oldu. 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından Alparslan'ın kuzeni Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın orduları 1079 yılında Üsküdar'a kadar olan bölgeyi hakimiyeti altına almayı başardı. Bu dönemde İstanbul Boğazı'nın bir tarafı Bizans egemenliği altında boğazın diğer tarafı Türkler'in hakimiyeti altında olmuştur. 1204 yılında Haçlı Ordusunun bölgeyi istilası ile bu çevrede Latin Devleti kurulmuş olup Pendik ve çevresi yıkılmıştır. Pendik 1328 yılında Orhan Bey döneminde Samandıra ve Aydos kalelerinin alınması sonucu Osmanlı hakimiyeti altına girdi. İlerleyen yıllarda bir kaç kez İstanbul'un Anadolu tarafı Bizans yönetimine geçmiş olsa da, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi birlikte Pendik 'de Osmanlı'nın hakimiyetine bir daha el değiştirmemek üzere girdi.

Pendik ilk 1798'de olmak üzere toplam 3 büyük yangın geçirmiş ve en son çıkan 1889 yılında yangında 1200 hane ve dükkan tamamen yanarak kül olmuştur. 1900 yılında Ayan Meclisi Senato Hariciye Encümen Reisliği görevini yürüten Azaryan (Azerian) Efendi Pendik'in yeniden kurulması için göreve getirilmiş. Azaryan Efendi proje yapılması için Mimar ve mühendisler getirterek kasabanın ilk planını Pendik'in merkezi alanını çizdirtmiştir. Pendik bölgesi Türkiye'nin ilk planlı kasabası olmuştur. 1918 yılında İstanbul'un işgal edilmesiyle Pendik bölgesinde yaşayan halk bu işgalden olumsuz etkilenmiş. İşgal sırasında ileri görüşlü aydın insanlar ile subaylar Ankara'da milli mücadeleye katılmak için Pendik'ten hareket etmeye başlamışlardır. Ulaşım güzergahları ana yollar ve her türlü deniz yolu sıkı denetim altında olduğu için Anadolu yakasındaki kaçış noktalarında Pendik ve çevresi en müsait olan uygun bölgedir. Pendik'e bağlı Kurna ve Kurtdoğmuş köyleri üzerinden ilerleyerek Adapazarı ve çevresi oradan da ilerleyerek Ankara'ya geçilmektedir. Menzil hattı olarak nitelendirilen bu güzergahı kullanarak Ankara'ya kaçanlar arasında İsmet İnönü, Kazım Karabekir gibi komutanlar, Halide Edip Adivar ve Mehmet Akif Ersoy gibi aydınlar yer almaktadır.

24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması sonucu savaş sona ermiş ve 2 Ekim 1923 tarihinde işgalcilerin İstanbul'u terk etmeleri ile 6 Ekim 1923'te Türk Ordusu İstanbul'a girmiştir.

**Şekil 3.1: Pendik sınırları**



*Kaynak:* <http://www.turkiye-rehberi.net/Pendik-%C4%B0istanbul> [01.07.2013]

Pendik İlçesi 04/07/1987 tarihinde 19507 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 3392 sayılı Kanun ile Kartal İlçesinden ayrılarak ilçe olmuştur (Pendik 2013).

Pendik coğrafi yapısı itibarı ile Anadolu istikametinden geldiğinde İstanbul'a giriş noktası olup, Kocaeli Yarımadası'nın güneybatısında bulunmaktadır. İlçe doğuda Tuzla, kuzeyde Sultanbeyli, batıda Kartal ve güneyde Marmara Denizi ile çevrilmektedir. İstanbul'un en yüksek dağı olan Aydos ile sınır olan Pendik çevresinde Ballica Ağılbayırı ve Karabayır tepeleri de mevcuttur. Ayrıca üzerinde İBB Sosyal tesislerini barındıran Gözdağı da en yüksek noktalardan biridir. Riva Deresi, Ballica Deresi Ömerli Barajına dökülen akarsular ve bölgede Büyükdere Kurtköy den çıkarak Tuzla sınırlarına gidilebilmektedir. İstanbul'un en büyük içme suyu kaynaklarından olan Ömerli Barajı da Pendik sınırlarında yer almaktadır. Pendik ilçesi çok geniş topraklara sahip güneyi tamamen yerleşim yerleriyle çevrilidir. Pendik İlçesi, İstanbul merkezine 39 km uzaklıkta İstanbul siniri dışında kendisine en yakın il merkezine olan uzaklığı 72 km uzaklıkta olup 188.8 km<sup>2</sup> alana sahiptir (Pendik 2013).

Anadolu yakasının en kolay ulaşılır merkezi haline gelen Pendik, Karayolu, Denizyolu Havayolu ve Demiryolu ulaşım ağları bakımından da İstanbul'da öne çıkan ilçelerden biri haline gelmiştir.

İlerleyen dönemlerde metro sistemine de kavuşacak olan Pendik, tüm ulaşım hatlarını en güncel ve en iyi şekliyle hizmete sunuyor. Günde 1 milyon yolcu taşınması hedeflenen metro hattının Pendik Sabiha Gökçen bağlantısı ve Marmaray'ın Anadolu yakasındaki üç ana istasyonundan biri olacak olan Pendik'te planlama çalışmaları yapılmaktadır. Pendik'e yeni yapılan otel, pansiyon, kongre salonları ve alış veriş merkezi vb. yatırımların artması ile ekonomik güçlenme, istihdam ve paralelinde ulaşımı da olumlu etkilemiştir. Özellikle ticaretin gelişmesi bakımından oldukça önemli olan ulaşım aksları, çalışanların işlerine gidip gelmesi ve sosyal hayatın gerçekleşmesi bakımından çok önemli bir noktadır (Pendik 2013).

### **3.1.1 İdari Yapısı**

Pendik 04.07.1987 tarihinde 19507 Sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 3392 sayılı Kanun ile Kartal ilçesinden ayrılmış ve 11/08/1988 tarihinde tertipli ve düzenli bir şekilde teşkilatını tamamlayarak fiilen faaliyete geçmiştir.

Pendik ilçesinde çok sayıda kuruluşlar bulunmaktadır. Kaymakamlığa bağlı kuruluşlar; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İlçe Tapu Sicil Müdürlüğü, İlçe Nüfus Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, Pendik SSK Müdürlüğü, Türkiye İşkur Pendik Şube Müdürlüğü, Pendik PTT Müdürlüğü, Pendik Ayedaş İşletme Müdürlüğü, Mahalle Muhtarlıkları, Pendik İlçe Tarım Müdürlüğü, Gençlik Spor İlçe Müdürlüğü, İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü, İlçe Mili Eğitim Müdürlüğü, Pendik Sağlık Grup Başkanlığı, İlçe Mal Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Jandarma Komutanlığı, Pendik Belediye Başkanlığı, Pendik Kadastro Şefliği, Pendik Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü, İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü, 31 Mahalle ve 5 Orman Köyü bulunmaktadır. (Pendik Kaymakamlığı 2013).

### 3.1.2 Nüfus Yapısı

Pendik ilçesi 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre nüfus büyüklüğü açısından İstanbul'un 4. büyük ilçesidir. 2011 yılı ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) Aralık ayı verilerine göre;

Pendik ilçesinin yıllık nüfus artış hız oranı % 40.75 İstanbul genelinde % 27.42'dir.

**Tablo 3.1: Pendik ilçesinin yıllık nüfus artış hız oranı**

| İlçe   | Yılı | Nüfus   | İstanbul Nüfusu |
|--------|------|---------|-----------------|
| PENDİK | 1999 | 200.907 | 7.000.195       |
| PENDİK | 2000 | 389.657 | 10.018.735      |
| PENDİK | 2007 | 520.486 | 12.573.836      |
| PENDİK | 2009 | 562.122 | 12.915.158      |
| PENDİK | 2010 | 585.196 | 13.255.685      |
| PENDİK | 2011 | 609.535 | 13.483.052      |

*Kaynak: ADNKS [01.07.2013]*

İstanbul İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Aralık 2012 verilerinde Pendik ilçesinin nüfusu sayısı 625797 olarak tespit edilmiştir.

### 3.1.3 Ekonomik Yapısı

Pendik'te faaliyet gösteren 5658 adet işletme bulunmakta olup bu işletmeler içinde 2022 adetle imalat sektörü zirve noktadadır. Faaliyetini sürdüren 1242 adet inşaat sektörü, 976 adet sıhhi işyeri, 644 adetle hizmet sektörü, 738 adetle diğer farklı sektörler yer alırken, az miktarda 32 adetle eğitim sektörü bulunmaktadır. Pendik'in bel kemiği sanayi faaliyeti oluşturmaktadır. Pendik ilçemizde 5 Adet sanayi sitesi ve 2 adet sanayi imarlı mahalleler bulunmaktadır. Sanayi faaliyet olarak

Pendik'te polyester, mermer, metal kaplama, demir-çelik işleme, torna atölyeleri, montaj ve tamir bakım atölyeleri, oto tamirhaneleri, kozmetik ve gıda imalathaneleri adı altında çok çeşitli iş kolları yer almaktadır. Pendik Tersanesi, özel tersanelerde, Ytong Sanayi A.Ş. ve Ro-Ro işletmeleri çok fazla personel istihdam etmekte olup, yurt ekonomisine büyük katkıda bulunmaktadır. Pendik ilçesine bağlı köylerde tarım işletmeciliği yapılmakta bu da ilçe ekonomisinde küçük bir yer tutmaktadır. Pendik'te mevcut olan Havaalanı, Marina, 3 adet AVM (Alış Veriş Merkezi) Fuar Merkezi, Pendik Eğitim Araştırma Hastanesi ve bölgede farklı kültür ve milletlerin bir arada olması sebebiyle diğer ülkelerden, farklı il ve ilçelerden çok fazla ziyaret edilmekte olup, İstanbul'un parlayan yeni cazibe merkezi haline dönüşmüştür. Pendik sanayisi, sosyal kültürel alanları, ulaşımının gelişmişliği sayesinde dışarıdan çok fazla göç alan bir ilçe konumundadır. (Pendik Belediyesi, 2013).

### **3.2 BOŞNAK MAHALLELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ**

1951-1971 yılları arasında Sancak Bölgesin' den göç eden Boşnaklar Pendik'e yerleşmiştir. Bu göçmen nüfus, özellikle 1960-1971 yılları arasında Pendik ilçesine yoğun bir şekilde göç etmiştir. Sancaklı göçmenler, ilçenin merkez konumunda yer alan Pendik Tren İstasyonu ile D-100 karayolu arasında kalan düz araziye yerleşmişlerdir. Şu an bu alanda Sapanbağları, Yeni ve Yeşilbağlar Mahalleleri yer almaktadır.

Genel olarak 1950'lerden sonra sanayileşme hareketleri ve göç ile gerçekleşen nüfus hareketleri, Pendik göçmen mahallelerinin karakteristiğini belirlemiştir. Bölgede göçmenlerin ve yerel halkın iç içe yaşadığı, mahalle halkının birbirini tanıdığı, yardımlaştığı, çevresini benimsediği sakin, huzurlu bir yerleşim yeri özelliğine sahiptir. Bu bölge yazlık yerleşim merkezi olarak gelişmiştir. 1 Temmuz 1982'de Pendik Tersanesinin hizmete açılması ile Pendik çok fazla göç alan bir bölge olmuştur. Bahçeli evlerin yerini; iş merkezleri, alış-veriş merkezleri, siteler, apartmanlar almaya başlamıştır. Bölgenin sayfiye özelliği kaybolmuş olup yer yer çoklu yapılaşmalar görülmektedir. Sancaklı Boşnakların bulunduğu mahalleler İstanbul'un diğer merkez

yerleşmelerine kıyasla geniş bahçelerin, zeytinliklerin, sahil şeridinin nispeten korunduğu görülmektedir. Boşnak mahalleleri; konum olarak denize ve D – 100 karayoluna yakın, ulaşım akslarına kolay ulaşılabilen, Kartal ilçe sınırına komşu olan bölgedir.

### Şekil 3.2: Pendik Boşnak Mahalleleri



*Kaynak:* <http://www.pendik.bel.tr> [01.07.2013]

#### 3.2.1 Yeşilbağlar Mahallesi

Yeşilbağlar Mahallesi, E-5 karayolu altında kalan Kartal ilçesine sınırı olan nüfusu ve yüz ölçümü ile Pendik ilçesinin en küçük mahalleleri arasında yer alır. Mahallenin yüz ölçümü 366150.025 m<sup>2</sup> 'dir. İstanbul İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Aralık 2012 verilerine göre bölgede 5481 vatandaş ikamet etmekte olup bunların 111 Sancaklı Boşnak kökenli aile 2325 Sancaklı Boşnak kökenli vatandaş bulunmaktadır. Yeşilbağlar

Mah. E-5 yakın olması ve kısa süre içinde hizmete girecek Yakacık Metro İstasyonu'nu da sınırları içerisinde yer alması, ulaşım açısından çok büyük bir avantaj sağlar (Pendik Belediyesi, 2013).

Yeşilbağlar konum olarak kuzey ve batı yönlerinde Kartal ile sınırı, doğuda Bahçelievler, güneyde ise Yenimahalle ile komşudur. Yeşilbağlar ismi, geçmişte bu alanda bol yeşilliklerin oluşu ve zeytin ağaçlarının fazla olmasından dolayı verilmiştir. Mahallede bir cami, ilkokul, dört- beş adet çocuk parkı 6 adet Cad. ve 33 adet Sok. bulunmaktadır. Cadde üzeri daha hareketli ve canlı olduğu için birçok market ve sıhhi işyerleri bulunmaktadır. Sancaklı Boşnakların kurduğu, Balkan Yeşilbağlar Spor Kulübü bu mahalle içerisinde bulunmaktadır.<sup>1</sup>

### **3.2.2 Sapanbağları Mahallesi**

Eskiden üzüm bağlarıyla kaplı olan Sapanbağları Mahallesi, 1950 yıllarından itibaren Balkanlardan gelen göçler ile birlikte hızla konut alanları ile dolmaya başladı. Eskiden üzüm bağlarıyla kaplı olan Sapanbağları Mahallesi, 1996 yılında Pendik ilçesinin merkez mahallesi olan Batı Mahallesi'nden ayrılarak kuruldu. Sapanbağları mahallesi konum olarak batısında ve kuzeyinde Kartal ilçesi, doğusunda Yeni Mahalle ve güneyinde ise Batı Mahallesi yer alıyor. Mahallenin yüz ölçümü 497337.293 m<sup>2</sup> dir.

İstanbul İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Aralık 2012 verilerine göre bölgede 9812 vatandaş ikamet etmekte olup 60 sokak ve 10 caddesi bulunmaktadır (Pendik Belediyesi, 2013).

Mahalle muhtarıyla yaptığım görüşmede yüzde 40-50 arası Boşnak kökenli vatandaş yer almaktadır. Sancak bölgesinden gelen göçler ile birlikte hızla konut alanları ile dolmaya başladı. Mahallenin en büyük, ilçenin üçüncü büyük parkı olan Bosnalı Şehitler Parkı, ağaçlar altında oyun grupları, spor aletleri ve kafeteryasıyla bölge halkı için zamanını eğlenceli geçireceği bir yerdir.

---

<sup>1</sup>21.05.2013 tarihinde Yeşilbağlar Mahalle Muhtarı Harun Uygun ile yapılan görüşme.



Mahallede yoğun olarak yer alan Boşnak asıllı vatandaşlar, Bosna Sancak Sosyal ve Yardımlaşma Derneğine giderek zamanını burada değerlendirilmektedir. Dernek içerisinde kafeterya ve düğün salonu da yer almaktadır. Dernekte çocuklara müzik kursları, satranç kursları ve Boşnakça dersleri de veriliyor. Mahalledeki insanlar Parmaklı Cami ile Turgutpaşa Cami'nde ibadetlerini gerçekleştiriyor. Mahallede Atatürk İlköğretim Okulu ile birlikte geçtiğimiz eğitim-öğretim yılının başında tamamlanan Pendik Anadolu İmam Hatip Lisesi de bulunuyor.<sup>2</sup>

### **Şekil 3.3: Pendik Sapanbağları Mahallesi**



*Kaynak:* <http://www.pendik.bel.tr> [01.07.2013]

### **3.2.3 Yeni Mahalle**

Pendik'in otuz bir mahallesinden biri olan Yenimahalle, İstanbul İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Aralık 2012 verilerine göre bölgede 14180 vatandaş ikamet etmektedir. Mahalle konum olarak kuzeyinde Yeşilbağlar Mahallesi, batısında Sapanbağları Mahallesi, güneyinde Batı Mahallesi, doğusunda Bahçelievler

<sup>2</sup>21.05.2013 tarihinde Sapanbağları Mahalle Muhtarı Cemal Yılmaz ile yapılan görüşme.

Mahallesiyle çevrilidir. Mahalle 12 Eylül ihtilalinden sonra Sapanbağları Mahallesi'nden ayrılarak bugünkü sınırlarına kavuşmuştur. Mahallede 78 sokak ve 13 cadde bulunuyor. Ş.H. Selami Yurdan Parkı, Simge Parkı, Pendik Stadyumu ve Semt Konağı mahallelinin günün her anı faydalandığı eğlence ve dinlenme mekânları olarak yer alıyor. İstanbul Anadolu yakasında bulunan ilçelere telefon ve ADSL aboneliği hizmeti veren Pendik Türk Telekom Müdürlüğü, 2009 yılından itibaren Yenimahalle sınırları içerisinde hizmet vermeye devam ediyor (Pendik Belediyesi, 2013).

Yeni Mahalle Muhtarı ile yaptığımız görüşmede ilk zamanların mahallenin neredeyse tamamı göçmenlerden oluştuğu son yıllarda yeni binalar ve sitelerin yapılmasıyla Sancaklı Boşnakların nüfusu % 60-70 oranına kadar azaldığını bildirmiştir. Mahallede iki ilköğretim okulu yer alıyor. Bunlardan birisi Süreyyapaşa İlköğretim Okulu diğeri ise Kılıçaslan İlköğretim Okulu dur. Kılıçaslan İlköğretim Okulu'nu diğer okullardan ayıran bir özelliği daha var. 'Hayatınıza spor katın' sloganıyla Pendik Belediyesi tarafından başlatılan ve 10 bin Pendikli çocuğun eğitim alacağı ücretsiz 'Basketbol Okulları' Kılıçaslan İlköğretim Okulu Spor Salonu'nda tecrübeli basketbol çalıştırıcıları eşliğinde devam ediyor. Yıl boyunca devam edecek basketbol okulundan şüana kadar dört bin çocuk basketbol eğitimi aldı.<sup>3</sup>

#### **4. PENDİKTE YAŞAYAN SANCAK GÖÇMENLERİNİN DEMOKRATİK KATILIM SÜRECİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

##### **4.1 DEMOKRATİK KATILIM KAVRAMINA BAKIŞ**

Demokrasi kavramı; İlk olarak Antik çağda Yunan şehir devletlerinde uygulandığı şekliyle halk meclisinin bağımsızlığı ve iktidarı anlamı taşımaktadır. Günümüze kadar birçok farklı yönetim şeklinin esas karakterini belirlerken, günümüzde Antik çağlardakinden çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Katılım hakkının vatandaşta

---

<sup>3</sup>21.05.2013 tarihinde Yeni Mahalle Muhtarı Halil Albayrak ile yapılan görüşme

olduğu temsili bir demokrasi tarzı, şu aşamada en çok kabul gören demokrasi anlayışını oluşturmaktadır.

Demokrasi, günümüze sürekli geliştirilmiş olup klasik tanımıyla halkın kendi kendini yönetebilmesine imkan sağlayan bir yönetim şeklidir. Bu yönetim anlayışında tüm vatandaşlar, kendilerine uygulanan kuralların ve bunlarla ilgili kararların kendilerince alınması ve yaptırıma bağlanması için hem haklara hem de ödevlere sahiptirler (Kızıllı 2008, s.107).

Katılımın kelime anlamı; bir süreç ya da bir olay içinde iradeli ve fiili olarak bir işi kabullenme, etkili olabilme ya da denetleme, etkin olma olarak tanımlanmaktadır (şahin 2011, s.12).

Katılımın farklı bir anlamı, alınacak bir kararın oluşması, olgunlaştırılması, uygulanması süreçlerinden birine, bir kaçına veya tamamına o kararlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Demir, Acar 2002, s.237).

Demokraside yerel katılımın en önemli unsuru katılımcı halktır. Demokratik katılım; katılımcının düşüncelerine önem vermek, söz sahibi yapabilmek ve yerellelikle ilgili konularda kararları halka sunabilmektir. Demokratik katılımı amaçlanan, halkı yönetimin bir parçası olarak görmek, insanların, derneklerin, vakıfların ve özel sektörün yönetime katılımını sağlamaktır. Demokrasiyi de üstün kılan halkın katılımı ve denetimidir.

(Öner 2001, s.54).

Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşeri derneklerinin geliştirilmesi, hak ve hukukun korunmasında açısından çok yararlı bir oluşumdur. Kent konseyleri sayesinde sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap verebilme, katılım ilkelerini hayata geçirmeye çalışmaktadır. Kent konseylerinde; Belediyeler, kamu kurumu niteliğinde meslek

kuruluşları, sendikalar, varsa üniversite temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, siyasi parti temsilcileri, mahalle muhtarları veya temsilcileri bulunmaktadır (PB, 2007, s.20).

Katılımcı demokrasi kuramında; halkın, toplumsal ve ekonomik alanda, katılımının mümkün olduğunca üst seviye bir orana ulaşmasına önem verilir. Halkın yönetime katılımı, yerel yönetimlerin hizmet alanları en yakın birim olduklarından yerel ölçekte daha basit ve faydalı olabilir. Bu düşünceden hareket ederek çalışmada, demokrasinin gelişmesinde katılım düşüncesi yerel düzeyde ele alınmış olup daha etkin ve etkili halk katılımı önerileri sunulmaktadır. Demokrasi kuramı, oy kullanma hakkına sahip olan şahısların oranını genişletmek, oy verenlere kendilerini ilgilendiren konularda söz hakkı vermek, irade oluşturma ve karar vermeye katılımı yaygınlaştırmak ve yoğunlaştırmak eğilimindedir. Bu anlayışa göre gerek özel gerek kamusal tüm toplumsal alanların katılım imkanlarının en üst seviyeye çıkartılabilmesi gerekir (Çukurçayır 2006, s.26).

Katılımcı demokrasinin avantajları, adaletin önemli kılınması, toplumun ahlak düzeyi ve vatandaşlığın ahlaki gelişimi, yönetimdeki profesyonel organların katılımı, insanların talep ve arzularının önemsenmesi ve sivil toplum kuruluşları tarafından yeni toplumsal politikalar oluşturularak, toplumsal sorunları hafifletmeye çalışmak anlaşılır bir biçimde topluma yayılmak olarak nitelendirebiliriz. Belediyelerde sürdürülebilir bir gelişmenin ve sivil toplumcu kararların alınması için sorunların çözümünde ortak hareket edilmesi gerekmektedir (Titiz 2013, s.17).

Demokratik katılım sayesinde saydamlık, bilgi edinme hakkı, insan hak ve özgürlüklerini esas kılma, hizmette kalite, sürat, etkin ve verimli olabilme sonuca odaklılık ve şeffaflık gibi yaklaşımlara ulaşabiliriz.

Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının, hukukun üstünlüğünü bilen, yönetimde açıklık ve hesap verme sorumluluğunu öne çıkaran, kalite ve ahlaki değerlere önem veren alternatif hizmet sunum yöntemlerini ortaya çıkaran bir anlayış olması için yüksek oranda demokratik katılımın, etkili bir anlayışla bir arada olması gerekir (Titiz 2013 ss.19-37).

## **4.2 SANCAK GÖÇMENLERİNİN KATILIM VE TEMSİLİYET SÜRECİNE BAKIŞ**

Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi temsil gücü yüksek olan kuruluşlar, buldukları bölge ve çevre için büyük önem taşımaktadırlar. Türkiye'de sivil toplum kuruluşu ve yerel yönetim, toplumsal yapının, kültürel ve politik gelişmelerin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Belediyeler, dernek, vakıf vb. kuruluşların doğal ve tarihi çevrenin korunmasından eğitime, spordan kültür faaliyetlerine kadar bir dizi alana yoğunlaşmaktadır.

Türkiye'de de somut bir güç odağı haline gelen ve yasama, yürütme, yargı , medyadan sonra beşinci güç olarak toplum yapısındaki yerini alan STK; devlet ve ekonomi sektörlerinin yanında üçüncü bir sektör olarak meşruiyetini kazanmıştır.

İnsanlık tarihinde pek çok sosyo-ekonomik ihtiyacın toplumların bizatihi kendi örgütlenmeleriyle karşılandığı bilinen bir gerçektir. Modern toplumlarda da, temsili yönetim yapılarının yanı sıra, toplumsal sorumlulukları gönüllü olarak üstlenmeyi hedefleyen örgütlenmelerin, STK'nın giderek güç kazanmaya başladığını söylenebilir (Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2013).

Kent sakinlerinin, çevrenin güzelliklerini ortaya çıkartabilmesi, yaşanılabilir çevreye ulaşabilmek için el ele verip, bu bölgeye sahip çıkmaları gerekmektedir. Güzel bir çevreye sahip olabilmek için, dayanışma içinde toplum olarak hareket edilmeli, derneklere ve yerel yönetimlere etkili katılım sağlanmalıdır.

Sancaklı Boşnaklar, Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda birlik beraberlik içinde olmuşlardır. Sürekli birbirlerine destek çıkıp dayanışma içinde yaşamışlardır. Geldikleri ilk yıllarda, bir arada gönüllülük esasına dayalı, menfaat beklemeden derneklerini kurmuşlardır. Dernek yönetimi, üyeleri, bölgedeki göçmenler bir bütün olarak bir arada hareket etmişlerdir. Göçmenlerin oluşturduğu dernek, yerel de ve İstanbul'da iyi bir katılım sağlayarak çok iyi bir şekilde temsil edilmiştir. Yerel yönetimlerde de etkili rol almışlardır. İlerleyen yıllarda ise yüksek bir katılımı sosyal kültür ve yardımlaşma

derneği kurulmuştur. Derneklere ilginin artması ve katılımın çoğalmasıyla kaliteli faaliyetler, çeşitli organizasyonlar yapılmıştır. O dönem de göçmen derneklerini, değerli spor adamları, bakanlar, milletvekilleri, başkanlar ve yerel yönetim temsilcileri ziyaret etmişlerdir.

Son yıllarda göçmenler arasında birlik ve dayanışmanın azalmasıyla birlikte göçmen derneklerine katılım ve temsiliyet azalmıştır. Bölgedeki göçmen dernekleri arasında işbirliği yeteneğinin gelişmemiş olması, demokratik bir anlayışla değil, şahsi otoriteyle idare edilmeleri dernek yöneticilerini olumsuz etkilemiştir. Derneklerde bulunan yöneticilerin yapıcı ve yaratıcı olmadıkları için potansiyel üyeleri faal üyeye dönüştürememişlerdir. Dernek çalışanları özellikle yazılı iletişim konusunda gelişmemiş olmaları, medyayı ihmal etmeleri ve kamuoyunda tanınmamaları göçmenleri sivil toplum kuruluşlarından uzaklaştırmıştır. Dernek üyeleri ve yöneticileri yakınmayı bırakıp potansiyel finans kaynaklarını harekete geçirememeleri, hizmet için seçtikleri alanla ilgili bilgi alt yapısını ihmal etmeleri, ayrıca yönetim kadroların uygun olmaması nedeniyle derneklere ilgi ve katılım git gide çok azalmıştır.

#### **4.2.1 Göçmenler Arasında Dayanışma**

Göç ile Pendik'e gelen Sancaklı Boşnakların kalacak evleri bulunmadığından, ilk zamanlar akrabalarının yanında kaldılar. Göçmenler ekonomik olarak zayıf durumdaydılar. Ayrıca geldiklerinde Türkçe konuşmayı bilmedikleri için çok zorluk çekmişlerdir. Bu zorlukları göçmenler, kendi aralarındaki dayanışma ve yardımlaşma ile aşmaya çalıştılar. Göçmenlerin bu konuda çok başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Göçmenler birbirlerine iş aramışlar, yeni öğrendikleri Türkçe kelimeleri birbirlerine öğretmiş, parası olan olmayana destekçi olmuş ve zor zamanları bu şekilde dayanışma ve birlik, beraberlik içinde geçirmişlerdir. Akraba ziyaretleri, hasta ziyaretleri, bayram ziyaretleri, sokakta karşılaşıldığında ayaküstü sohbetler devamlı yapılmaktadır. Sancaklı Boşnaklar spor dernekleri, sosyal ve kültürel dernekler kurmuşlardır. Böylece genç nesillerin dayanışma içinde olmaları, geçmişlerini ve kültürlerini unutmayacakları ortamlar sağlanmıştır. Derneklerin etkinliklerinden bölge halkı yararlanmakta olup genci ve yaşlısıyla bir arada, dayanışma ortamı sağlanmaktadır.

Bölgede, göçmenlerden önce yerel halkın sayısı 15-20 haneyi geçmezken, ilerleyen zamanlarda sürekli bu bölgeye gerçekleşen göçle birlikte nüfus artmıştır. Sancaklı Boşnakların oluşturduğu bazı mahalleler, Boşnak mahallesi statüsü kazanmıştır. Nüfus olarak az olan yerel halk, göçmenlerin kültür ve adetlerini beğenmiş ve bir kısım adetlerini kendileri de uygulamışlardır. Sancaklı Boşnaklar da zaman içinde yerel halkın kültüründen etkilenerek karşılıklı bir kültürleşme gerçekleşmiştir.

Bölgede samimi güzel bir hava oluşmuştur. Bölge halkının bir bütün olduğu, birbirini tanıdığı, yardımlaştığı, çevresini benimsediği sakin huzurlu bir yerleşim yeri meydana gelmiştir.

Pendik'te doğan genç kuşak Boşnaklarda ise dayanışma, birlik ve beraberlik zamanla azalmıştır. Genç Boşnakların beraber ortak vakit geçirecekleri spor faaliyetleri, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımı azalınca, iletişim de buna paralel olarak azalmıştır. Kültür ve adetlerin bir kısmında yavaş yavaş unutulmaya başlanmıştır.

#### **4.2.2 Göçmenlerin Dernek Kurma Eğilimleri**

Boşnaklar, ilk zamanlar yaşadıkları yere uyum sağlamak yerine, yaşadıkları yere kendi kültür ve adetlerini getirmiştir. Süreç içerisinde yavaş yavaş çalışmaya başlamış ve zamanla Türkçe öğrenmişlerdir. Bölgedeki yerel halkla güçlü bir iletişim oluşmuştur. Bölgenin kentleşme süreciyle birlikte Sancaklı Boşnaklar, zamanla kültür ve adetleri unutmaya başlamıştır. Bu nedenle göçmenler kültür ve adetlerini yaşatmak amacıyla, gönüllülük esasına dayalı hemşehri dernekleri oluşturmuşlardır.

Bosna –Sancak Sosyal Yardımlaşma Derneği kurucu üyesi ve eski başkanı ile Sosyal ve Yardımlaşma Derneği'nin kuruluşu hakkında sözlü görüşme yapıldı.

“Derneğimiz Bosna-Hersek ve Sancak bölgelerinin parçalanacağını ve orada kalan akrabalarımızın içinde buldukları zor durumdan kurtarmaya katkı amaçlı örgütlenmeye başlanmıştır. 1991 Temmuz ayından itibaren Pendik-Kartal-Maltepe'de

yaşayan Boşnak vatandaşlarımızın girişimi sonucu 16.01.1992 yılında 22 Boşnak asıllı TC vatandaşın kurucu üye olması ile Pendik teşkilatı oluşturuldu. 1992 Mart ayında ise Bosna Hersek’ de savaş başladı. Derneğimizin 1992-1996 yılları arasında faaliyetlerinin çoğu, yoğun olarak Bosna - Hersek'ten ülkemize sığınan savaş mağduru yakınlarımız için geniş çaplı yardımlar toplayarak geçti. Bu dönemde derneğimizin üyesi olan göçmen doktorlar sayesinde derneğimizde yaklaşık 6000 mülteci ayakta tedavi edildi. Yaralı olan veya yatarak tedavi olması gerekenler ise derneğimizin girişimi ile Pendik Kaymakamlığınca ve Pendik Belediyesinin desteği ile, Devlet hastanelerinde tedavilerinin ücretsiz yapılması sağlandı.

O yıllarda Anadolu yakasında (Pendik-Kartal-Maltepe-Tuzla) yaklaşık 10.000 mülteciye yardım edildi. Savaş mağduru göçmen halka barınacak yer ve iş imkanı sağladı. Savaş bitince 1998 yılından itibaren bu insanların %90’ı ülkelerine geri döndü. 1998 yılından itibaren, derneğimiz üyesi vatandaşlarımızın kendi kültürlerini, adetlerini yaşatmaları için bir kültür salonu yapılmasına karar verdik” (A. GÜLSUNAY, sözlü görüşme).

Spor Kulübü Derneği bünyesinde, gençlik döneminde spor yapan eski dernek başkanıyla derneklerde olması gerekenler hakkında sözlü görüşme yapıldı.

“Ne zaman bireysel değilde toplumsal olarak düşünmeye ve hareket etmeye başlarsak o zaman kaliteli ve seviyeli bir toplum olmayı başarırız. İşte o zaman gençlerimize, çocuklarımıza sağlam temeller üzerine kurulu gelecek sağlarız. Dernek çatısı altında toplumsal hareket ederek gençlerimizin yaşam, kalite ve eğitim standartlarını yükseltmek ve onları tehlikelerden uzak tutabilmek için sosyal ve kültürel çalışmalar yaparak onlara mutlaka sahip çıkmalıyız. Derneğimiz sağduyulu insanlar sayesinde, gençlerimize, çocuklarımıza ve bizlere hizmet etmeye devam edecektir” (R. SANCAKTAR, sözlü görüşme).



### **4.2.3 Bölgede Göçmenlerce Kurulan Sivil Toplum Kuruluşları**

Dernek, vakıf gibi bütünüyle gönüllülük esasına dayalı kuruluşlar, meslek, ticaret ve sanayi odaları, kooperatif ve sendikalar Türkiye’de faaliyet gösteren başlıca sivil toplum kuruluşlarıdır. Siyasal ve toplumsal amaç güden sivil toplum kuruluşlarının ortak özellikleri arasında; gönüllülük, hükümet dışılık, ortak çıkar, değer ve amaçları benimsemek yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları kendine özgü bulunduğu çevreye göre gelişebilen, karar alma ve uyuşmazlık çözme yapısı olan devletten bağımsız belli faaliyet çerçevesinde ilerleyen kuruluşlardır.

Sivil toplum kuruluşu içerisinde dernekler geniş yer almaktadır. Derneklerin çalışma usulleri 5253 sayılı Dernekler Kanununda belirtilmiştir. Dernek tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet göstermek (Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2013).

Göç ve kentleşme sonucu ortaya çıkmış, kentte tutunmayı ve geldikleri yörenin kültürünü yaşatmayı amaçlayan sivil toplum kuruluşları içerisinde en fazla hemşehri dernekleri yer bulmaktadır. Pendik ilçesinde, Sancaklı Boşnakların yoğun olarak bulunduğu üç mahallede dört adet sivil toplum kuruluşu vardır. Bunların üç tanesi göçmenlerin oluşturdukları hemşehri dernekleridir. Bu derneklerin genel olarak faaliyetleri, spor yaptırmak, kültürel etkinlikler organize etmek ve sosyal yardım çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

#### **4.2.3.1 Balkan – Yeşilbağlar Spor Kulübü**

Balkan – Yeşilbağlar Spor Kulübü kuruluş tarihi 1975 olarak tescil edilmiştir. Derneğin gelişimini sağlamak ve gençleri her türlü kötü alışkanlıklardan uzak tutarak spor dallarında amatörce faaliyet göstermesini sağlamak kulübün amaçlarındandır. Yönetim kurulu, 11 asil 7 yedek üye olarak genel kurulca gizli oyla seçilir. Çok zor şartlar altında

kurulan spor kulübü şu an itibarı ile futbol, basketbol ve bayanlara yönelik voleybol faaliyetlerini sürdürmektedir. Spor kulübü, üyeler arasında beşeri münasebetin geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için yemekli toplantılar, konser, tiyatro, gezi, eğlenceli etkinlikler düzenlemekte ve Sancaklı Boşnakların bu tür etkinliklerden yararlanmalarını sağlamaktadır. Dernek lokali, sosyal ve kültürel tesisler açarak üyelerin ve bölgede spor yapan gençlerin dayanışma içinde olabilecekleri ortamlar oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bölgedeki göçmenlerin ilk zamanlar spora ilgileri, katılımları destekleri çok yüksekken, son on yıl içinde Sancaklı Boşnakların spor branşlarına katılımı, ilgi ve alakaları azalmıştır.

#### **4.2.3.2 Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği**

Boşnaklar, dayanışma ve kültürlerini yaşatma amaçlı 1992 yılında Sapanbağları Mahallesiinde Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği'ni kurdular. Bosna Sancak Derneğinde başkan dâhil olmak üzere 11 asıl 6 yedek üye, gönüllü yazı işleri müdürü ve denetleme kurulundan oluşan yönetim kurulu bulunmaktadır.

Sosyal, kültürel etkinlikler ve yardımlaşma çalışmaları yaparak faaliyet gösterirler. Bosna Sancak Sosyal ve Yardımlaşma Derneği, herhangi bir ayırım yapmaksızın birçok insana maddi yardımda bulunmaktadır. Dernek, ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere burs vermekte, Boşnak kültür ve tarihinin araştırılması hakkında çalışmalar yapmaktadır.

Müzik dersi veren Dernek, kültürlerini yaşatabilmek amacıyla Sancaklı Boşnaklara özel halkoyunları kursları açmaktadır. Bosna-Sancak halk oyunları folklor ekibi, Bosna Sancak derneğini Türkiye'de ve Balkanlar'da birçok festivalde temsil etmiştir. Dernekte satranç kursları verilmektedir. Folklor, akordeon, Keman, Gitar ve Piyano kursları 2002 yılı itibarı ile faaliyetlerine devam etmektedir. Dernek 2002 yılından itibaren ortalama 60 öğrenciye her yıl karşılıksız eğitim bursu da vermektedir.

Bosna Sancak Derneği, 1998 yılında “Mektup” adında bir yıl içinde 8 sayı dergi yayını yapmıştır. Türkiye’de çeşitli il ve ilçelerindeki göçmenlere yer verilmekte, tarih ve kültür haberleri yer almaktadır.

#### **4.2.3.3 Pendik Sapanbağları Avcılık ve Atıcılık Kulübü Derneği**

Pendik Sapanbağları Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü Derneği 1970 yılında kurulmuştur. Dernek, Kara avcılığı sporunun inkişafını sağlamak avcılık nizam ve geleneklerine aykırı davranışlarla mücadele etmek, gençlere tabiat saygısını aşılmak ve mevcut tabii ve milli varlıkların korunmasına yardımcı olmaktadır. Avcılık ve atıcılık ihtisas kulübü derneği olarak kır gezileri, eğlence yemeği tertip etmektedir. Hafta sonları ise planlı olarak dernek üyeleri ve yönetim kurulu, ormana avlanmaya gitmektedir.

### **4.3 SANCAKLI BOşNAKLARIN STK VE YEREL YÖNETİMLERE DEMOKRATİK KATILIMLARI ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIşMASI**

İnsanoğlu bu dünyada tek yaşamayan, başta ailesi daha sonra toplumla ve yaşadığı yerle bağlantı içinde hayat süren bir varlıktır. Bir arada yaşayan insanların rahatı, huzuru, istek ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Toplum hayatının temel yapılanması mahalleler ve mahallelerin bir araya getirilmesiyle beraber ilçeler ve ilçelerin birleşimiyle iller oluşturulmuştur. Bu idari yapı içerisinde hayata bir kere gelip mutlu bir yaşam ve en temel insani ihtiyaçlar olan iş, eğitim, ekonomi, yaşanabilir çevre, sosyal ve kültürel hayat düzenlenmesi yerel idareler ve günümüzde sivil toplum kuruluşlarının önemle üzerinde durduğu konulardır. İşte bu yapılanma içinde o çevrede yaşayan vatandaşlar, yönetimlere katılımı ihtiyaç hissederek yönetime talip olacak bu yönde çalışmalara devamlılık sağlayarak katkıda bulunabilir. Kendine sorumluluk addederek böylece hem kendini oraya ait hissetme hem de ait olduğunu hissettiği çevreye hizmet etme gayesi içinde olacaktır.

Pendik ilçesinde ikamet eden Sancaklı Boşnakların yaşadıkları çevrenin, sosyo-ekonomik durumları ve bu çevrede yaşayan Boşnakların demokratik katılımlar hakkında

bilgi sahibi olabileceğimiz anket çalışması yapılmıştır. Pendik ilçesinin Sapanbağları, Yeni ve Yeşilbağlar Mahallelerini kapsayan anket çalışması bu mahallelerde yaşayan iki yüz Sancaklı Boşnak vatandaşa yapılmıştır.

Ankete katılanlar 16 yaş ile 60 yaş arası Sancaklı Boşnaklardan oluşmuştur. Anket çalışması izin alınarak yapılmış olup katılımcının da anketi önemseyerek doldurulması istenmiştir. Bazı boşnaklar ise yapılan çalışmadan rahatsız oldular ve anketi doldurmak istemediler. Anket çalışması otuz dört sorudan oluşmaktadır.

Anket kapsamında katılımcılara bölgenin sosyo – ekonomik durumu, mekânsal aidiyet, sivil toplum kuruluşları hakkında ilgi, temsiliyet, katılım yerel yönetimlerle alakaları, ilgi düzeyleri ve katkılarını kapsayan sorular sorulup aynı gün içerisinde cevaplar alınmıştır.

Katılımcılara,

Adı- soyadı

Yaş ve cinsiyet

Doğum yeri, iş durumu

Eğitim durumu, mesleği

Kaç yılında Sancaktan Pendik'e gelindiği

Bölgedeki göçmenlerin ekonomik durumları ve yapıların fiziki durumları

Bölgedeki göçmenlerin çevrede yaşayanlarla ilişkileri ve buldukları mahalleye karşı aidiyet durumu

Derneklerin temsil edilmesi, katkı ve katılım olup olmadığı hususunda

Yerel yönetimlere katılım ve etkin olabilmeleri hakkında kapsamlı sorular yöneltilmiştir.

**Tablo 4.1: Sancak göçmenlerinin doğum yeri (2013)**

| DOĞUM YERİ | KATILIMCI | YÜZDE |
|------------|-----------|-------|
| ADAPAZARI  | 1         | 0,5   |
| KIRKLARELİ | 1         | 0,5   |
| PENDİK     | 139       | 69,5  |
| SANCAK     | 59        | 29,5  |
| Toplam     | 200       | 100,0 |

Pendik'te yaşayan göçmenlerle yapılan anket çalışmasına göre yüzde 29,5'lik kısmı Sancaktan direk Pendik'e gelmiş diğer yüzde 69,5'lik kısmı ise Pendik'te doğmuş yüzde 1'lik kısmı ise diğer illerden Pendik'e gelmiştir.

**Tablo 4.2: Sancak göçmenlerinin cinsiyet dağılımı (2013)**

| CİNSİYET | KATILIMCI | YÜZDE |
|----------|-----------|-------|
| ERKEK    | 111       | 55,5  |
| KADIN    | 89        | 44,5  |
| TOPLAM   | 200       | 100,0 |

Pendik'te yaşayan göçmenlerle yapılan anket çalışmasında, yüzde 55,5'lik kısmında erkekler yer alırken yüzde 44,5'lik kısmı bayanlarla yapılmıştır.

**Tablo 4.3: Sancak göçmenlerinin eğitim düzeyi (2013)**

| MEZUNİYET  | KATILIM | YÜZDE |
|------------|---------|-------|
| İLKÖĞRETİM | 61      | 30,5  |
| LİSE       | 80      | 40,0  |
| ÜNİVERSİTE | 59      | 29,5  |
| TOPLAM     | 200     | 100,0 |

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, yüzde 40'lık önemli bir kesimin lise mezunu olduğu görülmektedir. Bunu yüzde 30,5'lik oranla ilköğretim ve yüzde 29,5'lik üniversite mezunları takip etmektedir.

**Tablo 4.4: Sancaklı Boşnaklar Kaç Yılında Pendik'e geldiler? (2013)**

| KAÇ YILINDA PENDİK'E GELİNDİ | KATILIM | YÜZDE |
|------------------------------|---------|-------|
| 1955                         | 1       | 0,5   |
| 1956                         | 4       | 2,0   |
| 1957                         | 1       | 0,5   |
| 1958                         | 1       | 0,5   |
| 1959                         | 2       | 1,0   |
| 1960                         | 13      | 6,5   |
| 1961                         | 1       | 0,5   |
| 1963                         | 5       | 2,5   |
| 1964                         | 13      | 6,5   |
| 1965                         | 17      | 8,5   |
| 1966                         | 46      | 23,0  |
| 1967                         | 45      | 22,5  |
| 1968                         | 21      | 10,5  |
| 1969                         | 19      | 9,5   |
| 1970                         | 11      | 5,5   |
| TOPLAM                       | 200     | 100,0 |

Veriler incelendiğinde, Sancaklı Boşnakların 1965 yılı ve sonrası yüzde 79,5'lik bir kesim Sancak'tan Pendik'e göç etmiştir. 1955'ten 1960 yılına kadar yüzde 4,5'lik bir kesim Sancak Bölgesinden Pendik'e göç etmiş olup 1960 ve 1965 yılları arasında yüzde 16'lık bir kesim göç etmiştir.

**Tablo 4.5: Sancak göçmenlerinin yaş aralığı (2013)**

| YAŞ DAĞILIMI | KATILIM | YÜZDE |
|--------------|---------|-------|
| 16-28        | 55      | 27,5  |
| 29-44        | 82      | 41,0  |
| 45-60        | 63      | 31,5  |
| TOPLAM       | 200     | 100,0 |

Veriler incelendiğinde, anket çalışması yüzde 27,5'lik kısmını genç nesille, yüzde 41'lik kısmını okulunu bitirmiş iş sahibi hayata atılmış orta yaşlı vatandaşlarla, yüzde 31,5'lik kısmını ise göç sürecini yaşayan hatırlayan insanlarla yapılmıştır.

**Tablo 4.6: Sancak göçmenlerinin iş durumu (2013)**

| İŞ DURUMU  | KATILIM | YÜZDE |
|------------|---------|-------|
| ÇALIŞIYOR  | 103     | 51,5  |
| ÇALIŞMIYOR | 97      | 48,5  |
| TOPLAM     | 200     | 100,0 |

Anket çalışmasına katılanların çalışma durumu incelendiğinde, Sancaklı Boşnakların yüzde 51,5'lik kısmı çalışmakta olup yüzde 48,5'lik kısmı şu an itibari ile herhangi bir işte çalışmamaktadır.

**Tablo 4.7: Ankete Katılanların Mesleği (2013)**

| MESLEK     | KATILIM | YÜZDE |
|------------|---------|-------|
| EĞİTMEN    | 8       | 4,0   |
| EMEKLİ     | 22      | 11,0  |
| ESNAF      | 24      | 12,0  |
| EV HANIMI  | 35      | 17,5  |
| MEMUR      | 10      | 5,0   |
| MUHASEBECİ | 14      | 7,0   |
| MÜHENDİS   | 10      | 5,0   |
| MÜTEAHHİT  | 2       | 1,0   |
| ÖĞRENCİ    | 25      | 12,5  |
| PAZARLAMA  | 15      | 7,5   |
| İŞÇİ       | 35      | 17,5  |
| TOPLAM     | 200     | 100,0 |

Anket çalışmasının verileri değerlendiğinde, çok farklı meslek gruplarının yer aldığı tespit edilmiştir. Anket alıŐmasında, Sancaklı Boşnakların yüzde 35'lik kısmını ev hanımları ve işçi kesimi oluşturmaktadır. Anket çalışmasının, yüzde 25'i öğrenciler, yüzde 24'ü esnaf, yüzde 22'si emekli, yüzde 8'i eğeritmen, yüzde 10'u memur, yüzde 14'ü muhasebeci, yüzde 15'i pazarlamacı ve yüzde 1'i müteahhit kesiminden oluşmaktadır.



**Tablo 4.8: Bölgedeki göçmenlerin ekonomik seviyeleri (2013)**

| <b>BÖLGEDEKİ GÖÇMENLERİN EKONOMİK SEVİYELERİ</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| DÜŞÜK  | 9              | 4,5          |
| ORTA   | 127            | 63,5         |
| İYİ  | 61             | 30,5         |
| ÇOK İYİ  | 3              | 1,5          |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Sancaklı Boşnaklarla yapılan anket çalışması değerlendirildiğinde, yüzde 63,5'lik bir kesim göçmenlerin ekonomik seviyelerinin orta düzeyde olduğunu, yüzde 30,5'lik kesim ekonomik açıdan iyi olduklarını, yüzde 1,5'lik kesimin ekonomik açıdan çok iyi olduklarını geriye kalan yüzde 4,5'lik kesim düşük olduğunu belirtmiştir.

Pendik'e yerleşen Sancaklı Boşnaklar çalışkan ve tutumlu oldukları için ekonomik olarak genel anlamda göçmenlerin durumları anket çalışmasında orta ve iyiye yakın olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 4.9: Sancak göçmenlerinin oturmuş olduğu evin statüsü (2013)**

| <b>OTURDUĞUNUZ EVİN STATÜSÜ</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---------------------------------|----------------|--------------|
| KİRA                            | 15             | 7,5          |
| KENDİNE AİT                     | 182            | 91,0         |
| DİĞER                           | 3              | 1,5          |
| TOPLAM                          | 200            | 100,0        |

Anket çalışması neticesinde, katılımcıların yüzde 91’lik kesim kaldıkları binanın kendilerine ait olduğu, katılımcıların yüzde 7,5’i kiracı olduklarını bildirmişlerdir. Göçmenler Türkiye’ye gelir gelmez çok çalışmışlar ve kazanılan paralar ilk etapta harcanılmamış sürekli biriktirilmiş ve kalacak konutlar yapmışlardır.

**Tablo 4.10: Sancak göçmenlerinin oturduğu konutun fiziki durumu (2013)**

| OTURDUĞUNUZ KONUTUN FİZİKİ DURUMU | KATILIM | YÜZDE |
|-----------------------------------|---------|-------|
| MÜSTAKİL                          | 148     | 74,0  |
| APARTMAN                          | 52      | 26,0  |
| TOPLAM                            | 200     | 100,0 |

Veriler incelendiğinde, katılımcıların yüzde 74’lük büyük bir kesiminin müstakil evlerde oturduğu görülürken geriye kalan yüzde 26’lık kesim ise apartmanlarda ikamet etmektedir.

Anket çalışması neticesinde, göçmenlerin geldikleri ilk yıllarda tek katlı bahçeli evler yapmış olup, ilerleyen zamanlarda da erkek çocuk sayısına göre kat kaldırılmıştır. Son on yıldır eski yapılar yıkılarak yeni apartmanlar yapılmaya başlanmıştır.

**Tablo 4.11: Yaşadığınız çevrede ne kadar yakınız bulunmakta? (2013)**

| YAŞADIĞINIZ ÇEVREDEKİ YAKINLARINIZ | KATILIM | YÜZDE |
|------------------------------------|---------|-------|
| ÇOK AZ                             | 1       | 0,5   |
| AZ                                 | 7       | 3,5   |
| FAZLA                              | 84      | 42,0  |
| ÇOK FAZLA                          | 108     | 54,0  |
| TOPLAM                             | 200     | 100,0 |

Yapılan anket çalışmasında, yüzde 96'lık kesimin birbirini yakından tanıdığı anlaşılmaktadır. Katılımcılara göre yüzde 7 az ve yüzde bir çok az bir kesim birbirini tanımadığını belirtmiştir.

Sancaklı Boşnaklar Pendik'te bir arada yaşamışlar ve o zamanlar zor şartlar altında insanlar arasında dayanışma yüksek olduğu için birbirleriyle iletişim içinde olmuşlar.

**Tablo 4.12: Oturduğunuz bu çevrede genel sokak ve caddeler yaya kullanımı açısından elverişli mi? (2013)**

| <b>SOKAK VE CADDELERİN YAYA KULLANIMI UYGUNLUĞU</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET  | 84             | 42,0         |
| HAYIR   | 116            | 58,0         |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Veriler incelendiğinde katılımcıların yüzde 58'lik kesiminin sokak ve caddeleri yaya kullanımı açısından uygun olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 42'si yaya kullanımı açısından sokak ve caddeleri uygun olduğunu bildirmiştir.

Anket çalışmasında iki oranın birbirine yakın olması bazı sokakların yaya kullanımı açısından uygun olurken bazı evlerin caddeye cepheli dükkanı olması, işlek ve hareketli caddelerin oluşu araçların yollara park etmesi ve işyerlerinin kaldırımı işgal etmesi yaya kullanımını olumsuz etkiler.

**Tablo 4.13: Oturduğunuz bölgede araçların park sorunu var mı?(2013)**

| <b>ARAÇLARIN PARK SORUNU</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|------------------------------|----------------|--------------|
| EVET                         | 133            | 66,5         |
| HAYIR                        | 67             | 33,5         |
| TOPLAM                       | 200            | 100,0        |

Veriler incelendiğinde katılımcıların yüzde 66,5'lik kesiminin oturduğunuz bölgede araç park sorunu olduğunu, geriye kalan katılımcılar yüzde 33,5'lik kesim araç park sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Yollarda yeteri kadar düzenlenme yapılmaması ve eski binalarda araç parkının yeteri kadar olmayışı yolların ve kaldırımların araçlarla işgal edilmesi park sorununu oluşturuyor.

**Tablo 4.14: Kendinizi yaşadığınız çevreye ait hissediyor musunuz?(2013)**

| <b>BULUNDUĞUNUZ<br/>ÇEVREYE AİT<br/>HİSSEDİYOR MUSUNUZ?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| ÇOK HİSSEDİYORUM  | 164            | 82,0         |
| BİRAZ HİSSEDİYORUM  | 35             | 17,5         |
| BURAYA YABANCI<br>HİSSEDİYORUM                              | 1              | 0,5          |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, yüzde 17,5'lik kesim kendimi bulunduğum çevreye ait hissediyorum, yüzde 82'lik kesim çok hissediyorum dedikleri tespit edilmiştir.

Sancaklı Boşnakların büyük çoğunluğu kendilerini bu bölgenin bir parçası olarak görmektedir.

**Tablo 4.15: Oturduğunuz bölgede çevrenizle ilişkileriniz nasıl?(2013)**

| <b>ÇEVREDEKİLERLE İLİŞKİLERİNİZ</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|-------------------------------------|----------------|--------------|
| KARŞILAŞTIĞIMIZDA SELAMLAŞIYORUZ    | 4              | 2,0          |
| SADECE BAYRAMDA ZİYARET EDERİZ      | 64             | 32,0         |
| SÜREKLİ ZİYARET EDERİZ              | 132            | 66,0         |
| TOPLAM                              | 200            | 100,0        |

Bölge halkı birbirini tanımakta olup büyük bir kısmı sürekli görüşmektedir. Anket çalışmasına göre yüzde 66'lık kısım birbirini tanımakta selam vermektedir. Katılımcıların yüzde 32'si sadece bayramda ziyaret edildiği, yüzde 2'lik kısmın sadece selamlaştığı tespit edilmiştir.

**Tablo 4.16: Oturduğunuz çevreden memnun musun?(2013)**

| <b>OTURDUĞUN ÇEVREDEN MEMNUN MUSUN?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET                                    | 192            | 96,0         |
| HAYIR                                   | 4              | 2,0          |
| CEVAPSIZ                                | 4              | 2,0          |
| TOPLAM                                  | 200            | 100,0        |

Göçmenler yapılan anket çalışmasında, neredeyse Sancaklı Boşnakların tamamının bu çevreden memnun oldukları tespit edilmiştir.

Yaşadıkları, ekmeklerini kazandıkları, çocuklarını büyütüp okudukları bu bölge onların memleketleri olmuş.

**4.17: Yaşadığımız bölgede Sancaklı Boşnakları temsil eden STK var mıdır?(2013)**

| <b>SANCAKLILARI TEMSİL<br/>EDEN DERNEK VEYA<br/>VAKIF</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| VAR   | 199            | 99,5         |
| YOK   | 1              | 0,5          |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında yüzde 99,5'lik kesim neredeyse ankete katılanların tamamı bölgede göçmenleri temsil eden derneklerden haberdar olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 4.18: Bölgede ki sivil toplum kuruluşuna üyesi misiniz?(2013)**

| <b>SİVİL TOPLUM<br/>KURULUŞU ÜYELİK</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET                                    | 66             | 33,0         |
| HAYIR                                   | 134            | 67,0         |
| TOPLAM                                  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasına göre katılanların yüzde 67'si sivil toplum kuruluşu üyesi olmadığı, yüzde 33'lük bir kesimin sivil toplum kuruluşuna üye olduğu tespit edilmiştir.

Sancaklı göçmenlerin büyük çoğunluğu çevredeki sivil toplum kuruluşlarından haberdar olmalarına karşı demokratik olarak derneğe kayıtlı % 33'lük bir kesim yer almaktadır.

**Tablo 4.19: Sivil toplum kuruluşlarını ziyaret eder misiniz?(2013)**

| <b>DERNEKLERİNİZİ<br/>ZİYARET<br/>EDER Mİ SİNİZ?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| EVET   | 114            | 57,0         |
| HAYIR  | 86             | 43,0         |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Bölgede yapılan anket çalışmasında, katılımcıların % 57'lik kesimi dernekleri ziyaret ederken % 43'lük kesim derneklerden haberdar olmasına karşı her hangi bir katılımı bulunmadığı bildirilmiştir.

**Tablo 4.20: Derneklerinizin faaliyetleri hakkında bilginiz var mı?(2013)**

| <b>DERNEKLERİN FAALİYETLERİ HAKKINDA BİLGİNİZ VAR MI?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET  | 109            | 54,5         |
| HAYIR   | 91             | 45,5         |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasının verileri incelendiğinde, bölgedeki Boşnak göçmenleri dernekleri bilmelerine rağmen katılımcıların % 45,5'lik kısmı dernek faaliyetlerini takip etmiyor, ilgi ve alakasının olmadığı, geriye kalan katılımcıların % 54,5'lik kısmı dernek faaliyetlerini takip ettiği ve ilgilenmekte olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 4.21: Dernekleriniz sizleri yeteri kadar temsil edebiliyor mu?(2013)**

| <b>DERNEKLER SİZLERİ TEMSİL EDİYORMU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET                                      | 80             | 40,0         |
| HAYIR                                     | 120            | 60,0         |
| TOPLAM                                    | 200            | 100,0        |

Sancaklı Boşnaklarla yaptığım anket çalışmasında, yüzde 60'lık kesim derneklerin, Sancaklı Boşnakları temsil etmediğini beyan etmiştir. Yüzde 40'lık kesim derneklerin göçmenleri yeteri kadar temsil edebildiğini bildirmiş.

Sancaklı Boşnaklar tarafından kurulan derneklerin geneli kapsayan çalışmalar yaparak dernek faaliyetlerine bölgedeki insanların ve Sancaklı Boşnakların katılımını sağlamak gerekmektedir.

**Tablo 4.22: Derneklerinizin hazırlamış olduğu dergi-gazete vb. yayınları takip ediyor musun?(2013)**

| <b>DERNEKLERİN HAZIRLAMIS OLDUĞU DERĐİ VE KİTAPLAR BİLİNİYOR MU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| EVET   | 50             | 25,0         |
| HAYIR  | 150            | 75,0         |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Yaptığım anket çalışmasın da Sancaklı Boşnakların yüzde 75'lik kesimi dernek yönetiminin hazırladığı yayınlardan haberi olmadığını, katılımcıların yüzde 25'i derneklerin hazırlamış olduğu yayınları takip ettiğini beyan etmiştir.

Dernek çalışmaları yeteri kadar ilgi görmemiş olup dernek yönetimi tarafından hazırlanan dergi ve gazetelerin genele yayılması gerekir.

**Tablo 4.23: Yerel yönetimlerde göçmenler aktif olmalı mı? (2013)**

| <b>YEREL YÖNETİMLERDE GÖÇMENLER AKTİF OLMALI MI?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| EVET   | 196            | 98,0         |
| HAYIR  | 4              | 2,0          |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |



Yapılan anket çalışmasında, katılımcıların yüzde 98’lik bir kesimi bölgede bulunan Sancaklı Boşnakları yerel yönetimlerde aktif olmaları gerektiğini bildirmiştir.

Sancaklı Boşnakların yerel yönetimlerde aktif olabilmeleri için ilgi, destek, katkı ve katılım gerekmektedir olup maalesef göçmenlerde eskiye nazaran bu destek, ilgi ve katılım kalmamıştır.

**Tablo 4.24: Sizin yerel yönetimlerle ilginiz ne düzeydedir?(2013)**

| <b>SİZİN YEREL YÖNETİMLERLE İLGİNİZ</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| İLGİSİZ                                 | 154            | 77,0         |
| İLGİLİ                                  | 43             | 21,5         |
| ÇOK İLGİLİ                              | 3              | 1,5          |
| TOPLAM                                  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında yüzde 77’lik bir kısmı yerel yönetimlerde Sancaklı Boşnakları ilgisiz olduğunu bildirmiştir. Geriye kalan yüzde 23’lük kısım göçmenlerin yerel yönetimlerde aktif olduğunu beyan etmiş olup yüzde 1,5’luk kesim çok aktif olduğunu bildirmişlerdir.

**Tablo 4.25: Mahalleyi temsil eden göçmen siyasi parti temsilcileri var mı?(2013)**

| <b>MAHALLEYİ TEMSİL EDEN GÖÇMEN SİYASİ PARTİ TEMSİLCİLERİ VAR MI?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET  | 80             | 40,0         |
| HAYIR   | 25             | 12,5         |
| BİLMİYORUM  | 95             | 47,5         |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, yüzde 47,5’lik bir kesim siyasi partiler hakkında haberdar olmadığını belirtmekte iken yüzde 12,5’lik kesim göçmen siyasi parti temsilcilerini tanımadığını bildirmiştir. Katılımcıların yüzde 40’lık kısmı siyasi parti temsilcilerini tanıdığını beyan etmiştir.

**Tablo 4.26: Sancaklı Boşnakların belediyede görev almasını destekler mi siziz?(2013)**

| <b>BOŞNAKLARIN BELEDİYEDE GÖREV ALMASINI DESTEKLER MİSİN?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| EVET  | 150            | 75,0         |
| HAYIR   | 50             | 25,0         |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, katılanların yüzde 75'i Sancaklı Boşnakların belediyede görev almasını desteklerken katılımcıların yüzde 25'i herhangi bir destekte bulunmayacağını bildirmiştir.

Günümüzde göçmenler arasında iletişim ve dayanışmanın azaldığı anket çalışmasına katılanların verdiği cevaplarla tespit edilmektedir.

**Tablo 4.27: Sancaklı Boşnaklar belediye yönetiminde etkin midir?(2013)**

| <b>GÖÇMENLER BELEDİYE YÖNETİMİNDE YETERİNCE ETKİN Mİ?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| BİLMİYORUM  | 54             | 27,0         |
| ETKİN   | 28             | 14,0         |
| ETKİSİZ   | 118            | 59,0         |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, katılanların yüzde 14'lük bir kısmı belediye yönetiminde Sancaklı Boşnakların etkin olduğunu düşünmektedir. Geriye kalan katılımcıların yüzde 27'lik kısmı konudan haberdar olmadığını belirtirken, katılımcıların yüzde 59'luk kısım etkisiz olduğunu bildirmektedir.

Sancaklı Boşnakların yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına son zamanlarda ilgisiz oluşu, katılım sağlamamaları sonucunda göçmenlerin yerel yönetimlerde etkinliğini azaltmaktadır.

**Tablo 4.28: Belediyede Sancaklı Boşnak meclis üyesi var mı?(2013)**

| <b>BELEDİYEDE SANCAKLI BOŞNAK MECLİS ÜYESİ VAR MI?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| VAR  | 94             | 47,0         |
| YOK  | 16             | 8,0          |
| BİLMİYORUM   | 90             | 45,0         |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Anket çalışmasına göre yüzde 45’lik kısmı meclis üyesi olup olmadığı hakkında bir bilgisi olmadığını bildirmiştir. Anket çalışmasına katılan yüzde 47’lik kesim meclis üyesi olduğunu, yüzde 8’lik kısım ise meclis üyesi olmadığını anket formunda bildirmiştir.

**Tablo 4.29: Sancaklı Boşnaklar kent meclisini biliyor mu? (2013)**

| <b>KENT MECLİSİ BİLİNİYOR MU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|-----------------------------------|----------------|--------------|
| EVET                              | 32             | 16,0         |
| HAYIR                             | 168            | 84,0         |
| TOPLAM                            | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, katılanların yüzde 84’lük bir kesim kent meclisi hakkında bilgilerinin olmadığını, diğer katılımcıların yüzde 16’sı kent meclisini bildiğini belirtmiştir. Sancaklı Boşnakların kent meclisini genel olarak bilmedikleri tespit edilmiştir.

**Tablo 4.30: Göçmenlerin oluşturdukları dernekler kent meclisinde temsil ediliyor mu?(2013)**

| <b>GÖÇMEN<br/>DERNEKLERİ KENT<br/>MECLİSİNDE TEMSİL<br/>EDİLİYOR MU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| EVET   | 21             | 10,0         |
| HAYIR  | 16             | 6,0          |
| BİLMİYORUM   | 163            | 84,0         |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, katılımcıların yüzde 84'lük bir kesim kent meclisi hakkında bilgilerinin olmadığını bildirmiştir. Katılımcılardan geriye kalan yüzde 16'lık kesimin yüzde 10'luk kısmı derneklerin kent meclisinde yer aldığını yüzde 6'lık kısmı ise derneklerin kent meclisinde yer almadığını bildirmişlerdir.

**Tablo 4.31: Mahalle ile ilgili sorunlarda ilk başvuru yeri neresi?(2013)**

| <b>MAHALLE İLE İLGİLİ<br/>SORUNLARDA İLK<br/>BAŞVURULAN<br/>KURUM?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| MUHTARLIK  | 118            | 59,0         |
| BELEDİYE   | 64             | 32,0         |
| SİVİL TOPLUM<br>KURULUŞLARI  | 11             | 5,5          |
| DİĞER  | 7              | 3,5          |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Yapılan anket çalışmasında, katılımcılar her hangi bir sorun olduğunda yüzde 59'luk kesim muhtarlık, katılımcıların yüzde 32'si belediye, yüzde 5,5'lik kısmı sivil toplum kuruluşlarına başvurduğu tespit edilmiştir.

Buradan göçmenler açısından muhtarlıkların sorunların çözümü noktasında daha etkili ve işlevsel olarak algılandığı söylenebilir.

**Tablo 4.32: Boşnak mahallelerinin yeterince belediye hizmeti aldığını düşünüyor musunuz?(2013)**

| <b>MAHALLE YETERİNCE BELEDİYE HİZMETİ ALIYOR MU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| EVET   | 22             | 9,0          |
| YETERSİZ   | 123            | 61,0         |
| HAYIR  | 55             | 30,00        |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Anket çalışması neticesinde katılanların yüzde 61'lik kesimi bölgenin belediye hizmeti açısından yetersiz olduğu, katılanların yüzde 30'luk kısmı belediye hizmeti olmadığını bildirmiştir. Ankete katılanların yüzde 9'u belediyenin Boşnak Mahallelerine hizmet sunduğunu bildirmişlerdir.

Bölgenin belediye hizmetinden genel olarak yeteri kadar yararlanmadığı anket çalışmasıyla tespit edilmiştir.

**Tablo 4.33: Etnik kimliğinizle Sancaklı göçmenler olarak dışlanmaya, ayrımcılığa uğruyor musunuz?(2013)**

| <b>SANCAKLI GÖÇMENLER<br/>DIŞLANMAYA UĞRUYOR MU?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|--|----------------|--------------|
| İLK ZAMANLAR   | 40             | 20,0         |
| ŞİMDİ HAYIR  | 46             | 23,0         |
| HER ZAMAN  | 4              | 2,0          |
| HİÇBİR ZAMAN   | 110            | 55,0         |
| TOPLAM   | 200            | 100,0        |

Veriler incelendiğinde, ilk gelen göçmenler kendilerini ifade edemedikleri için yüzde 20’lik bir kesim iş konusunda, arkadaşlık edinme konusunda dışlandıklarını bildirirken, göçmenlerin çalışkanlıkları, sıcakkanlı oluşları ve dili öğrenmesiyle bir sonraki nesiller yüzde 23’lük kesim dışlanmaya maruz kalmamıştır. Ankete katılanlarla yapılan çalışmada, yüzde 55’lik bir kesim hiçbir zaman dışlanmaya maruz kalmadığı belirtilmiştir.

**Tablo 4.34: Yerel yönetimler sancak göçmenlerinin sorunlarına nasıl yaklaşıyor? (2013)**

| <b>YEREL YÖNETİMLER<br/>GÖÇMENLERİN SORUNLARINA<br/>NASIL YAKLAŞIYOR?</b> | <b>KATILIM</b> | <b>YÜZDE</b> |
|---|----------------|--------------|
| SORUNLARI ÇÖZMEYE<br>ÇALIŞIYOR  | 70             | 35,0         |
| İLGİLİ DEĞİL  | 62             | 31,0         |
| KENDİ ARAMIZDA ÇÖZÜYORUZ  | 62             | 31,0         |
| DİĞER   | 6              | 3,0          |
| TOPLAM  | 200            | 100,0        |

Anket çalışmasında yerel yönetimlerin sorunların çözümüne incelendiğinde; katılanların yüzde 35’lik bir kesim yerel yönetimlerin sorunlarını çözmeye çalıştığı, yüzde 31’lik bir

kesim sorunlarına karşı ilgisiz olduğu, yüzde 31'lik kesim kendi aralarında çözmeye çalıştığı bildirilmiştir.

Bu veriler ışığı altında yerel yönetimler, belediye ve diğer kamu kuruluşlarının Sancaklı Boşnaklara yeteri kadar destekçi ve yardımcı olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan anket ve görüşmelerde elde ettiğim verileri kullanarak, bölgede yaşayan göçmenler arasındaki güçlü dayanışma yardımlaşmayı hatırlatarak bir uyanış oluşturmak, bir dayanışma, yerel yönetimlere ve STK'lara katılım açısından bir birlik ortamı sağlamak amaçlanmıştır.

## 5. SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Anket çalışmasına göre, her şeylerini geride bırakıp göç eden boşnaklar, çalışıp çabalayarak iyiye yakın ekonomik düzeye ulaşmayı başarmıştır. Bu durum onların çalışmayı seven, üretken insanlar olduklarının bir göstergesidir.

Göçmenlerin evlerinin %91'inin kendine ait olması, onların konuta ne kadar önem verdiklerinin göstergesidir. Bu nedenle göç ettikten sonra ilk işleri, kendilerine ait kalacakları bir yer inşa etmek olmuştur. Çünkü kendilerine ait bir yaşam alanı inşa etmek, onların ta atalarından bu yana gelen özelliklerindedir.

Göçmenlerin kendilerini buldukları çevreye ait hissetme oranları anket çalışmasında dahilinde % 82 gibi yüksek bir oran çıkması, onların zaten ana vatan olarak gördükleri Türkiye'yi, buraya geldikten sonra iyice benimsediklerinin, tek vatan olarak kabul ettiklerinin bir göstergesidir.

Anket sonucu olarak, boşnakların oranca sadece yarısına yakın kısmının dernekleri ziyaret etmesi, onları temsil eden bu yerlere yeterince önem göstermediklerini ortaya koyar. Boşnakların, kültürlerini yansıtmaya açısından önemli bir aracı olan bu yerlere gerekli değeri vermelidir.

Anket sonucunda, göçmenlerin derneklerinin kendilerini temsil etme oranının %40 olarak çıkması, dernek yönetiminin bölge halkından kopuk olduğunun, dernek üyelerinin yeterince faal olmadıklarının bir göstergesidir. Bu konuda temsilcilerin kendilerini sorgulayıp, nerede yetersiz olduklarını görmeleri gerekir.

Günümüzde boşnak dernekleri yazılı yayım yapmakta yetersiz kalmıştır. Bu konuda aktif olmadıklarının göstergesidir. Yeni dergi ve kitaplar oluşturulursa, Boşnak insanlar dernek faaliyetlerinden daha fazla haberdar olur hem de derneğe kültürel etkinliklerle boşnakların gelişimine bir nebze katkı sağlamış olurlar.



Anket sonuçlarına göre, göçmenlerin % 98'inin, yerel yönetimlerde aktif olunması gerektiğini düşünmeleri, aslında onların bu konuda istekli olduklarının ama bunu hayata geçirme konusunda çabalarının yetersiz olduğunun bir göstergesidir.

Yerel yönetimlere ilginin %21 gibi düşük bir seviyede kalması, bireysel olarak kişilerin bu konuya dahil olmaktan çekindiklerini, ama yine de göçmenler yerel yönetimlerde aktif olmalı mı sorusuna %98 gibi yüksek bir oranda evet cevabını vermeleri, temsilcilerinin olmasını istediklerinin açık bir göstergesidir. Göçmenler başkalarından bir şeyler yapmalarını beklemek yerine, kendilerinin bu konuda daha aktif davranmaları gereklidir.

Yapılan anket çalışmasına göre göçmenlerin çoğunluğunun mahalleyi temsil eden göçmen siyasi parti temsilcisi olduğunu bilmemesi, onların bu konuda ilgisiz olduklarının göstergesidir. Bu konuda daha fazla araştırma yapıp, bilgi edinmeleri gerekmektedir.

Yine çoğunluk boşnağın, boşnakların belediyede görev almasını destekler misiniz sorusunu evet olarak yanıtlaması, yerel yönetimlerde kendi içlerinden temsilcilerin olmasını istediklerini gösterir. Boşnakların bu konuda daha faal olmaları gerekmektedir.

Göçmenlerin %59'unun belediye yönetiminde etkisiz olduklarını düşünmesi, aslında çoğunluğun bu durumun farkında olduğunu göstermektedir. Bu farkındalığın yeterli olmadığı kendilerinin de daha aktif bir konumda olmaları gerektiği ortadadır.

Aynı zamanda, belediyede Sancaklı boşnak meclis üyesinin olup olmadığını yarıdan az kişinin bilmesi, temsilcilerin bu konuda yeterliliklerinin tartışılmasını gerektirir. Daha iyi daha başarılı temsilcilere ve var olan temsilcilerin de eksikliklerini görüp kendilerini topluma hitap edecek şekilde geliştirmesi gerekmektedir.

Anket sonuçlarına göre sivil toplum kuruluşlarının göçmenler tarafından sorun çözücü olarak görülme oranı %5,5 gibi çok düşük bir orandadır. Bu durum, sivil toplum kuruluşlarının Sancaklı Boşnaklarca yetersiz olduğunu belirtir.

Anket sonuçlarına göre, yerel yönetimlerin göçmenlerin sorunlarına nasıl yaklaştığı ile ilgili sorulara verilen cevaplarda, yerel yönetimler göçmenlerin sorunlarını çözmeye çalışıyor diyenlerin %35 olması, derneklerin yeterince sorun çözücü olarak görülmediğini gösterir.

Pendik'te yaşayan Sancaklı Boşnaklarla yapılan anket çalışmasında bölgedeki göçmenlerin yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına ilgi ve katılımının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Katılımın yetersiz olmasının pek çok sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında; Türkiye'ye göç eden göçmenlerin çok zor şartlar altında yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaları, Türkçe bilmemeleri, yeni vatanlarında ailelerinin geçimini sağlamaya çalışmaları, onları koruyup kollamaları sayılabilir. Yerel yönetimlere katılım işte bu şartlarda yaşayan Sancaklı Boşnaklar için mümkün olmamıştır.

Türkiye'ye göç edildiğinde, aile büyükleri çok çalışıp çabalayarak tüm zorluklara rağmen yeni vatanlarına adapte olmuş, birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma ile zorları kolaylaştırmış ve şuanda yaşadığımız yerleri inşa etmişlerdir. Geçen zaman içerisinde çocuk yaşta Türkiye'ye gelenler, gençlik yıllarında ülkenin içinde bulunduğu siyasi çatışmalar sebebi ve büyüklerinin baskısı ile siyaset, yerel yönetim, dernek ve cemiyetlere katılmaktan uzak durmuşlardır. 1980 ve sonraki yıllar siyasi çatışmalar nedeniyle, göçmen aileler çocuklarını kaybetme korkusu ile onları bu ortamdan uzak tutmaya çalışmışlardır.

1990'lı yıllar ve sonrası gün geçtikçe STK ve yerel yönetimlerde yer almanın önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Toplumsal hareketin ve dayanışmanın etkisi görülmüştür. Bunun üzerine Dernekler kurulmuş ve bu sayede toplumca hareket edilmeye çalışılmıştır. Süreç içerisinde yerel yönetimlere katılımlar olmuş ve yerel yönetimlerde yer alma çalışmaları yapılmıştır.

Fakat büyükler, topluma hizmet edecek ve yerel yönetimlerde yer alabilecek gençleri bu sürece ilave etmekte, zaman içerisinde onlara destek verip bayrağı gençlere devretme konusunda, gereken hassasiyet göstermemişlerdir. Bu konuda, bencil bir zihniyetle hareket edilmiştir. Ben olamayacaksam kimse olmasın, benim olmayacaksa kimsenin olmasın zihniyeti cemiyet ve derneklerde dayanışmayı yok etmiş, toplumsal bağları azaltmış ve çöküntüyü hızlandırmıştır. Bu sebeple toplumumuzda yaşayan bireyler, yerel yönetimler ve dernek yönetimlerinden uzaklaşmaya başlamıştır.

Tüm faktörler göz önüne alındığında, yerel yönetimlerde yer almanın ve sivil toplum örgütlerinde aktif görev yapmanın Pendik'te yaşayan Sancaklı Boşnaklar açısından zorlukları ortadadır. Bu zorluklar Boşnaklar için, Türkiye'ye yerleşimden bugüne kadar geçen zaman süreci değerlendirildiğinde büyüyerek karşımıza çıkmıştır. Fakat insanlarımız zamanla daha da bilinçlenmekte ve eğitim seviyeleri artmaktadır. Dün üniversite mezunu olan Boşnak gençler parmakla sayılacak kadar azken, bugün her evde bir veya birkaç üniversite mezunu genç bulunmaktadır. Gençler geleceğimiz olduğuna göre, hiç kuşkusuz geleceğimiz de aydınlık olacaktır. Yapmaları gereken tek şey çalışmak, atalarımızın bize bıraktığı kutsal mirasa birlik ve beraberlik içinde sahip çıkmak, yaşamak ve yaşatmaktır.

Boşnakların yaşamlarını sürdürdüğü çevrenin, en uygun yaşam koşullarına sahip olabilmesi için her bireyin yaşadığı alandan sorumlu olup daha etkili ve daha duyarlı olması gerekir.

Bölge halkının yeteri kadar sıkıntısını çektiği, eksikliğini hissettiği kendini ifade edemediği demokratik katılım konusu üzerine daha fazla eğilmek gerekir. Bazı hususlarda daha duyarlı olunabilse, katılım sağlansa, katkıda bulunulsa, birileri nasıl olsa çıkar bir şeyler yapar diye bakmayıp taşın altına elimizi koyabilmemiz gerekir.

Pendik ilçesinde yer alan Sancaklı Boşnakların sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere etkin bir demokratik katılım sağlanması amacıyla yapılması gerekenler aşağıda belirtilmiştir.

Bölgede yer alan dernekler, gençlerin katılımını sağlamak amacıyla dernek çatısı altında gençlik kolları oluşturmalıdır. Oluşturulacak gençlik kolları ile dergi ve kitap yayınları yapılabilir. Yapılacak çalışmalar hakkında, tüm üyelerin ve bölge halkının haberi olacak şekilde internet üzerinden, telefonla aranarak veya mesaj yöntemiyle bölgedeki göçmenler bilgilendirilebilir.

Kısa ve orta vadeli aktivite planları hazırlamak. İlk etapta, bölgedeki insanlara hitap edecek kültürel ve tarihi seminerler, konferanslar, paneller düzenleyerek Sancaklı Boşnakların katılımı sağlanabilir. Yerel yönetimlerden maddi destek sağlanarak, gençlerin aktif olduğu özel sunumlar eşliğinde geceler, asker uğurlaması, sünnet şenlikleri ve çeşitli eğlenceler düzenlenebilir. Yapılacak organizasyonlarda, genci ve yaşlıyla bir arada olmak bölgede dayanışma ortamını ilerletmek, gençlerin özgüvenini sağlayarak, derneklere katılım arttırılabilir.

Yerel yönetimlerin katkıları dahilinde, sivil toplum kuruluşları koordinasyon sağlamak amacı ile Sancaklı Boşnakların önceden haberleri olacak şekilde iftar yemekleri, bayramlaşmalar ve her sene rutin haline getirilecek olan kır gezileri yapılarak dernek yöneticileri, bölge halkı ve yerel yönetimlerle dayanışma ortamı oluşturulmalıdır.

Bölgeyi folklor etkinliği, spor müsabakaları ve eğitim alanında çok iyi bir şekilde temsil eden gençleri tespit ederek, bu gençlerin aileleri, dernek yönetimi ve üyeleri ayrıca yerel yönetim temsilcilerinin katılımını sağlayarak başarılı gençleri onurlandırmak ve gençlerin çevreyle kaynaşabildiği bir ortam oluşturmak gerekir.

Dernek ve bölge halkı üniversiteyi kazanan öğrencilere destekçi olmalı, kazanan öğrenci ve ailelerine bir danışman eşliğinde seminer verilerek destekçi olunabilir ve gençlerin dayanışma içinde olmaları sağlanabilir. Bu sayede, ileriki zamanlarda dernekleri ve bölge halkını iyi bir şekilde temsil edebilecek gençlerin yetişmesine katkı sağlanır.

Dernek ve yerel yönetimler bir arada çalışarak, ekonomik açıdan ve sağlık açısından yardıma muhtaç olan insanları tespit ederek, gönüllülük esasına dayalı yardım

kampanyaları düzenlenebilir. Dernek temsilcileri, üyeleri bölgede ekonomik durumu zayıf aileleri tespit edip, bu ailelere maddi destekte bulunabilirler. Böylece, yapılabilecek bu çalışmalar sayesinde bölgedeki insanlarla daha iyi kaynaşma ortamı oluşturulabilir.

Yapılan çalışmalara yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları katkı sağlarsa, Sancaklı Boşnakların sivil toplum kuruluşlarına ve yerel yönetimlere bakış açıları daha olumlu olur hem de bölgedeki dernek ve yerel yönetimlere katılımlarında artış sağlanır. Kent ve bölgenin gelişimine katkı sağlamanın, bölge ihtiyaçlarını daha iyi ifade etmenin, bölge halkının dayanışma içinde olabileceği ortamlar oluşturmanın demokratik katılım ile mümkün olduğu gerçeği ortadadır.

## KAYNAKÇA

### *Kitaplar*

- Kahraman, İ., 2004. *Balkanlardan Tuna Boylarına Bulgaristan'da Osmanlı medeniyeti*.Kocaeli: Anadolu Belgesel Yayıncılık. ss. 4-5
- Ağanoğlu H. Y., (2001), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın makus tarihi*.İstanbul: Kum saati, s.31
- Ağanoğlu H. Y., (2001), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın makus tarihi*.İstanbul: Kum saati, s.320
- Ağanoğlu H. Y., (2001), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın makus tarihi*.İstanbul: Kum saati, s. 325.
- Ağanoğlu H. Y., (2001), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın makus tarihi*.İstanbul: Kum saati, ss. 326-328
- Atalay S.,(Der.),2004. *Yenipazar nüfusunun etnik oluşumu ve etnik yapısı*. Alanya: Yeni Alanya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti. Yayınları, ss.234-235-236-238
- Atalay S.,(Der.),2004. *Yenipazar nüfusunun etnik oluşumu ve etnik yapısı*. Alanya; Yeni Alanya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd.Şti. Yayınları ss.238
- Funda Şahin, 2011. *Kadınların siyasal katılımları çerçevesinde kadın meclislerinin yerel siyasetteki etkinlikleri ve üye profilleri*. Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara; s.12.
- Ömer Demir ve Mustafa Acar, 2002. *Sosyal bilimler sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 3.Baskı s.237.
- Titiz, İ. 2007. *Belediyeler ve bölgesel kalkınma*. İstanbul: Okutan Yayıncılık, s.17.
- Titiz, İ. 2007. *Belediyeler ve bölgesel kalkınma*. İstanbul: Okutan Yayıncılık, ss.19-37
- Öner, Ş. 2001. *Belediyelerde yönetime katılmada halkla ilişkilerin rolü ve önemi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt,3, Sayı,2, s.54.
- Çukurçayır, M. A., 2006, *Siyasal katılma ve yerel demokrasi*, 3. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi, s.26.

### ***Sürekli Yayınlar***

Demirel, M., 2008. Türkiye’de bosna göçmenleri. *Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi*.12(1), s.12

Debeç, A. K., 2013. Boşnakların Türkiye’ye göçleri. *Akademik bakış dergisi*. s: (35) s.8

Debeç, A. K., 2013. Boşnakların Türkiye’ye göçleri. *Akademik bakış dergisi*. s: (35 )ss.2-3

Kızıl, Ç. 2008. Demokrasi kuramları ve devrimci demokrasi. *Yeniden Devrim*, Sayı.5, Şubat s.107

Akbulut, B., 1998. Bosna Sancak’tan mektup. *Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Dergisi*. s: (2).s.8

Akbulut, B., 1998. Bosna Sancak’tan mektup. *Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Dergisi*. s: (3).ss.7-8

Güngör, E., 1999. Bosna Sancak’tan mektup. *Bosna Sancak Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Dergisi*. s: (5).ss.21-22

### ***Diğer Yayınlar***

- Arslan, S., (2008).Balkan savaşları sonrası Rumeli den Türk göçleri ve Osmanlı devletinde iskanları. *Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi*.Edirne:Trakya Üniversitesi SBE.
- Sancak İhh, 2013,<http://sancak.ihh.org.tr/kimlik/kimlik.html>[28.Haziran 2013].
- Balkan Pazar, 2013, <http://www.balkanpazar.org/balkanlar.asp> [27 Haziran 2013]
- Sancak İhh, 2013, <http://sancak.ihh.org.tr/onsoz.html> [26 Haziran 2013]
- Pendik Belediyesi, <http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=1322&cid=9218>  
<http://oguzcetin.gen.tr/nitel-bir-arastirma-teknigi-gorusme.html> [Haziran 02. 2013]
- Pendik Belediyesi, <http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=241&cid=2753>
- Pendik Belediyesi, <http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=301&cid=2752>
- Pendik Belediyesi, <http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=302&cid=2487>
- Pendik Kaymakamlığı,[http://www.pendik.gov.tr/default\\_B1.aspx?content=1033-1011](http://www.pendik.gov.tr/default_B1.aspx?content=1033-1011)  
[28.Haziran.2013]
- Pendik Belediyesi,<http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=1322&cid=11046>
- Pendik Belediyesi,<http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=1322&cid=9218>  
[27.Haziran.2013]
- Pendik Belediyesi,<http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=1322&cid=11047>
- Pendik Belediyesi,<http://www.pendik.bel.tr/bpi.asp?caid=1322&cid=11047>  
[27.Haziran.2013]
- Yeniasya-International, <http://www.yeniasya-international.de/2011/09/sancak-tam-bir-anadolu-sehri> [16. Ağustos.2013]
- Osmanlı Araştırmaları Vakfı, <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-292.html>  
[20. Ağustos.2013]
- Osmanlı Araştırmaları Vakfı, <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-292.html>  
[21. Ağustos.2013]



## **ÖZGEÇMİŞ**

**Adı Soyadı :** Ersin YENİÇARE

**Sürekli Adresi :** Yeşilbağlar Mah. Sakarya Cad. No:41/2 Pendik/İSTANBUL

**Doğum Yeri ve Yılı :** Kartal 1983

**Yabancı Dili :** İngilizce

**İlkokul:** İbrahim Öztürk İ.O. 1994

**Ortaokul :** İbrahim Öztürk İ.Ö.O. 1997

**Lise:** Pendik Lisesi 2000

**Lisans :** Çanakkale 18 Mart Üniversitesi 2006

**Yüksek Lisans :** Bahçeşehir Üniversitesi

**Enstitü Adı :** Fen Bilimleri Enstitüsü

**Program Adı :** Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi

**Çalışma Hayatı :** Pendik Belediyesi (2009 - devam ediyor.)

## EK 1 ANKET SORULARI

### Ek 1.1 Sancaklı Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumları ve Demokratik Katılım Anketi

(Anket Yeşilbağlar-Sapanbağları-Yeni Mahallede yaşayan Sancak Boşnaklarını kapsamaktadır.)

Değerli Katılımcı; Anket formunu içtenlikle ve önemseyerek doldurmanızı diler, ilginize teşekkür ederiz.

#### Kişisel Bilgiler

- Adı-Soyadı: Yaş Aralığı:  16-28  29-44  45-60
- Doğum Yeri: Bulunduğu mahalle:
- Cinsiyeti : İş Durumu:  Çalışıyor  Çalışmıyor
- Eğitim Durumu: Mesleği/Yaptığı iş:
- Kaç yılında Pendik'e gelindi:

#### Bölgenin Sosyo-ekonomik ve Fiziki Durumu

Bölgedeki göçmenlerin ekonomik seviyeleri ne düzeyde?

ÇOK DÜŞÜK  DÜŞÜK  ORTA  İYİ  ÇOK İYİ

Oturduğunuz evin statüsü?  KİRA  KENDİNE AİT  DİĞER

Oturduğunuz konutun fiziki durumu?

MÜSTAKİL  APARTMAN  SİTE  VİLLA  DİĞER

Yaşadığınız çevrede ne kadar yakınınız bulunmakta?

ÇOK AZ  AZ  FAZLA  ÇOK FAZLA  HİÇ

Oturduğunuz bu çevrede genel sokak ve caddeler yaya kullanımı açısından elverişli mi?

EVET. NEDEN (.....)

HAYIR. NEDEN(.....)

Oturduğunuz bölgede araçların park sorunu var mı?

EVET—HAYIR

### **Mekansal Aidiyet**

Kendinizi yaşadığınız çevreye ait hissediyor musunuz?

- ÇOK HİSSEDİYORUM
- BİRAZ HİSSEDİYORUM
- BURAYA YABANCI HİSSEDİYORUM. NEDEN? .....

Oturduğunuz bölgede çevrenizle ilişkileriniz nasıl?

- HİÇ BİR İLİŞKİMİZ YOK.
- KARŞILAŞTIĞIMIZDA SADECE SELAMLAŞIYORUZ.
- KOMŞULARIMIZI SADECE BAYRAMDA ZİYARET EDERİZ.
- SIKI İLİŞKİLERİMİZ VAR. SÜREKLİ BİRBİRİMİZİ ZİYARET EDERİZ.
- DİĞER (.....)

Oturduğunuz çevreden memnun musunuz?

EVET--HAYIR

### **Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Olan İlişkiler**

Yaşadığınız bölgede Sancaklı Boşnakları temsil eden STK var mıdır?

VAR  YOK

Bölgede ki sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?

EVET---HAYIR

Sivil toplum kuruluşlarını ziyaret eder misiniz?  EVET – HAYIR

Derneklerinizin faaliyetleri hakkında bilginiz var mı?  EVET – HAYIR

Dernekleriniz sizleri yeteri kadar temsil edebiliyor mu?  EVET – HAYIR

Derneklerinizin hazırlamış olduğu dergi-gazete vb. yayınları takip ediyor musunuz?

EVET – HAYIR

### **Bölgenin Yerel Yönetimlerle İlişkileri Hakkında**

Yerel yönetimlerde göçmenler aktif olmalı mı?

EVET – HAYIR

Sizin yerel yönetimlerle ilginiz ne düzeydedir?

İLGİSİZ  İLGİLİ  ÇOK İLGİLİ

Mahalleyi temsil eden göçmen siyasi parti temsilcileri var mı?

EVET  HAYIR  BİLMİYORUM

Sancaklı Boşnakların belediyede görev almasını destekler misiniz?

EVET  HAYIR  BİLMİYORUM

Sancaklı Boşnaklar belediye yönetiminde etkin midir?

BİLMİYORUM  ETKİN  ETKİSİZ

Belediyede Sancaklı Boşnak meclis üyesi var mı?

VAR  YOK  BİLMİYORUM

Sancaklı Boşnaklar kent meclisini biliyor mu?

EVET – HAYIR

Göçmenlerin oluşturdukları dernekler kent meclisinde temsil ediliyor mu?

EVET  HAYIR  BİLMİYORUM

Mahalle ile ilgili sorunlarda ilk başvuru yeri neresi?

MUHTARLIK  BELEDİYE  SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI  DİĞER

Boşnak mahallelerinin yeterince belediye hizmeti aldığını düşünüyor musunuz?

EVET  EVET(YETERSİZ)  HAYIR

Etnik kimliğinizle Sancaklı göçmenler olarak dışlanmaya, ayrımcılığa uğruyor musunuz?

İLK ZAMANLAR  ŞİMDİ HAYIR  HER ZAMAN  HİÇBİR ZAMAN

Yerel yönetimler sancak göçmenlerinin sorunlarına nasıl yaklaşıyor?

SORUNLARI ÇÖZMEYE ÇALIŞIYOR.  KENDİ ARAMIZDA ÇÖZÜYORUZ  
 İLGİLİ DEĞİL  DİĞER

Anket formunu doldurduğunuz için çok Teşekkür ederim.

-----ANKETÖR GÖZLEMİ-----

**Anketin Yapılma Zorluğu**

1. İzin alınmadan kolay yapıldı
2. İzin alınarak kolay yapıldı
3. İzin almak zor oldu, anket kolay yapıldı
4. İzin alındığı halde anket zorlukla yapıldı
5. İzin almak da anket yapmak da zor oldu

**Not:**.....